
K20

1992

Gezinshereniging

De overkomst van gezinsleden van
migranten en Nederlanders

Ellen Naborn

Ministerie van Justitie
Den Haag

W
wetenschappelijk

C
onderzoek- en

D
documentatie

C
centrum

Voorwoord

Met dit onderzoek is getracht inzicht te bieden in de gezinsherenigingspraktijk in Nederland.

Dit voorwoord zou ik willen gebruiken om enkele woorden van dank te richten aan een ieder die bijdragen heeft geleverd aan de totstandkoming van dit rapport. In het bijzonder is dit dankwoord gericht aan Monique Aalberts, die in haar rol als supervisor een belangrijk aandeel heeft gehad in de opzet en uitwerking van het onderzoek.

Daarnaast bedank ik Nicolette Dijkhoff, Huub Simons en Caroline Pelser voor de assistentie die zij hebben verleend bij de materiaalverzameling. Voorts dank ik de begeleidingscommissie voor hun bijdragen aan het onderzoek (zie bijlage 1 voor de samenstelling van deze commissie). Marianne Sampiemon en Marita Kok hebben de lay-out van het rapport verzorgd.

Ten slotte, maar niet in de laatste plaats, ben ik dank verschuldigd aan de medewerkers van de vreemdelingendiensten van Amsterdam, Eindhoven, Nijmegen, Den Haag, Utrecht en Zaanstad, die behulpzaam waren bij het verzamelen van het onderzoeksmateriaal.

Inhoud

	Samenvatting	1
1	Inleiding	7
1.1	Algemeen	7
1.2	Onderzoeksvragen, -opzet en -groep	8
1.3	Opzet van dit verslag	11
2	Reeds in Nederland verblijvende gezinsleden	13
2.1	Schatting	13
2.2	Algemene kenmerken	13
2.3	Tijdstip en reden van immigratie	15
2.4	Reeds hier verblijvende Marokkaanse, Turkse en Nederlandse gezinsleden	16
2.4.1	Marokkanen	16
2.4.2	Turken	17
2.4.3	Nederlanders	17
2.4.4	Drie nationaliteiten vergeleken	18
2.5	Conclusie	21
3	Naar Nederland emigrerende gezinsleden	25
3.1	Algemene kenmerken	25
3.2	Varianten van gezinshereniging	27
3.3	Kinderen tegenover partners als gezinshereniger	29
3.4	Nationaliteit van degenen met wie men zich herenigt	33
3.5	De bij de herenigde gezinnen betrokken minderjarige kinderen	33
3.6	Inkomenspositie en garantstelling	34
3.7	Conclusie	36
4	Marokkaanse en Turkse gezinsherenigers apart bezien	39
4.1	Algemene kenmerken	39
4.2	Varianten van gezinshereniging	42
4.3	Conclusie	43
	Summary	45
	Résumé	47

Literatuur	49
Bijlage 1: Samenstelling begeleidingscommissie	51
Bijlage 2: Oorspronkelijke verblijfsdoel	52
Bijlage 3: Overzicht van leeftijd en nationaliteit	53
Bijlage 4: Leeftijd en geslacht van kinderen en van partners die komen voor gezinshereniging	54
Bijlage 5: Leeftijd, geslacht en nationaliteit van kinderen en van partners die komen voor gezinshereniging	55

Samenvatting

Oorsprong en opzet van het onderzoek

Het voorlopig voortduren van de migratie naar Nederland lijkt een feit. Hoewel sinds 1974 de werving van arbeidskrachten is stopgezet, is de stroom migranten zeker niet afgenomen. Evenmin heeft het restrictieve overheidsbeleid deze stroom migranten kunnen keren.

De afgelopen jaren is het aantal eerste verblijfsaanvaardingën ongeveer 60.000 per jaar; het aantal asielverzoeken komt daar nog bij. De schatting voor 1991 ligt boven de 20.000 verzoeken, waarvan slechts een kleine groep toelating zal worden verleend. De meest voorkomende toelatingsgrond van migratie is al geruime tijd gezinshereniging, namelijk zo'n 70% van alle eerste verblijfsaanvaardingën. Omdat er tot op heden weinig bekend is over de vormen en mate van gezinshereniging, is het WODC verzocht onderzoek te verrichten op dit terrein. Het resultaat hiervan is onderhavig verslag. Het is de opzet de huidige praktijk inzake gezinshereniging in kaart te brengen, waarbij de belangstelling voornamelijk uitgaat naar de vraag hoe en in welke mate de diverse varianten van gezinshereniging voorkomen. Daarnaast zal onder andere bekeken worden welke nationaliteit en welke verblijfstitel de betrokkenen bij gezinshereniging hebben. Tevens zullen verblijfsrechtelijke zaken en enkele relevante achtergrondgegevens van de betrokkenen bij gezinshereniging aan de orde komen.

Om een representatief beeld van gezinshereniging in Nederland te kunnen geven heeft het onderzoek plaatsgevonden in een aantal gemeenten. Een zestal vreemdelingendiensten is hiertoe benaderd, namelijk Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Eindhoven, Nijmegen en Zaanstad. In deze gemeenten wonen totaal 188.540 vreemdelingen, die 32% van de totale vreemdelingenpopulatie vormen (CBS, 1988).

De belangrijkste onderzoeksvragen, die een leidraad voor de materiaalverzameling vormen, zijn:

1. In hoeveel en welke gevallen vindt gezinshereniging plaats?
2. Welke vormen van gezinshereniging worden hoe vaak aangetroffen?
3. Welke verblijfstitel hebben de betrokkenen bij gezinshereniging?
4. Hoe lang verblijven de verzoekers van gezinshereniging in Nederland?
5. Hoeveel secundaire migranten bevinden zich onder de verzoekers van gezinshereniging?
6. Hoeveel minderjarige kinderen zijn betrokken bij de gezinsherenigingen?

Er is een systematische steekproef van 11% getrokken uit de groep personen die zich tussen 1 september 1988 en 1 september 1989 in het kader van gezinshereniging¹ bij de genoemde vreemdelingendiensten hebben aangemeld. De gegevens van degenen met wie hereniging werd gezocht, zijn eveneens bij het onderzoek betrokken. Op deze wijze zijn in totaal ongeveer 1.500 gevallen van gezinshereniging nagetrokken. Dit zijn derhalve gegevens van ruim 3.000 vreemdelingen (inclusief kinderen). Op deze wijze is een redelijk beeld verkregen van de gezinsherenigingspraktijk.

Belangrijkste bevindingen

Omvang van de gezinshereniging

Naar schatting zijn er in het peiljaar in totaal 42.250 personen voor gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen. Dat is bij benadering 70% van de binnengekomen mensen. Derhalve kan gesteld worden dat gezinshereniging de meest voorkomende reden van binnenkomst is. Het is de facto vrijwel de enige mogelijkheid voor vreemdelingen om in Nederland een verblijfsvergunning te krijgen.

Reeds in Nederland verblijvende gezinsleden

Het is van belang om telkens de twee hoofdgroepen in de gezinsherenigingspraktijk, dus ook in deze rapportage, te onderscheiden. Dat zijn in de eerste plaats de reeds hier verblijvende gezinsleden en in de tweede plaats de personen die in het peiljaar in het kader van gezinshereniging naar Nederland zijn geëmigreerd.

Het meest in het oog springend is het feit dat van de personen die een gezinslid naar Nederland laten overkomen, maar liefst 34% de Nederlandse nationaliteit heeft (29% is Nederlands van geboorte en 5% genaturaliseerd). Van de niet-Nederlanders is 23% Marokkaans, 22% Turks, heeft 7% de nationaliteit van een van de landen van de Europese Gemeenschap (in het vervolg EG-ers genoemd) en 13% een andere nationaliteit (in het vervolg de groep 'overige' genoemd). Onder de groep overige vallen tevens de Surinamers, die 1% van het totaal uitmaken. Het gaat derhalve om circa 14.350 Nederlanders, 9.700 Marokkanen, 9.300 Turken, 3.000 EG-ers en 5.500 overige.

Het blijken voornamelijk gehuwde mannen te zijn die een gezinslid laten overkomen naar Nederland. Dit geldt voor alle nationaliteiten, hoewel niet in dezelfde mate. Onder de Marokkanen zijn relatief meer mannen dan onder de Turken of de Nederlanders. De verklaring hiervoor is dat het immers veelal mannen zijn die oorspronkelijk naar Nederland zijn gekomen voor werk. Veel van hen kwamen weliswaar circa 15 tot 20 jaar geleden hier te lande werken, maar naar blijkt, volgen in veel gevallen hun vrouwen en/of kinderen 'nu pas'.

¹ Hiermee wordt ook *gezinsvorming* bedoeld.

De verhouding tussen primaire en secundaire migranten onder de verzoekers van gezinshereniging loopt hieraan parallel; circa 75% is primaire tegenover 25% secundaire migrant. Primair zijn zij die als eerste van een bepaald gezin of als echtgeno(o)t(e) van dit gezinshoofd naar Nederland zijn gekomen en secundair zijn zij die als kinderen van een primaire migrant, in het kader van gezinshereniging dus, naar Nederland emigreren. De meeste vrouwen blijken oorspronkelijk² naar Nederland te zijn gekomen voor gezinshereniging om zich te herenigen met hun ouder(s). Zij zijn dus secundaire migrant. Onder Turkse vrouwen die een gezinslid laten overkomen, zijn overigens relatief meer secundaire migranten dan onder Marokkaanse vrouwen. Deze groep Marokkaanse vrouwen is oorspronkelijk relatief vaker gekomen om zich te herenigen met hun echtgenoot dan met hun ouders. Zij zijn dus wel in het kader van gezinshereniging gekomen, maar als primaire migrant.

Wat de leeftijd betreft, blijken er nogal wat verschillen te zijn tussen de verschillende groepen mannen. De Marokkaanse mannen zijn met name tussen 45 en 60 jaar, de Nederlanders (van geboorte en genaturaliseerde) voornamelijk tussen 30 en 45 jaar en de Turkse mannen met name tussen 15 en 30 jaar.

De niet-Nederlanders die een gezinslid ter hereniging laten overkomen, bezitten in de meeste gevallen een vestigingsvergunning of een zelfstandige verblijfsvergunning. Een kleine groep heeft een verblijfsvergunning volgens het EG-verdrag. Enkeligen hebben een afhankelijke verblijfsvergunning.

De meeste *niet-Nederlandse* verzoekers van gezinshereniging, dat zijn in dit geval voornamelijk Marokkanen en Turken, zijn reeds lange tijd in Nederland woonachtig; 10 jaar of langer (in sommige gevallen al langer dan 20 jaar). Slechts 20% woont korter dan 1 jaar in Nederland en daarbij gaat het in 33% van de gevallen om EG-ers of om mensen uit de groep overige. De mogelijke opnemings van een wachttijdvereiste van 1 jaar bij gezinshereniging zal derhalve voor de instroom van alle bij gezinshereniging betrokken Nederlanders (een derde van de personen die een gezinslid laten overkomen) en voor zo'n 80% van de niet-Nederlanders weinig uithalen. Zelfs een wachttijd van 5 jaar zal weinig effect hebben voor circa 85% van de verzoekers van gezinshereniging.

De meest interessante resultaten zijn de omvang van de groep Nederlanders inzake gezinshereniging en de gebleken verschillen tussen de Marokkaanse en de Turkse groep. Wat betreft de groep Nederlanders, blijkt dat de nationaliteiten van degenen die zich bij hen vervoegen, divers zijn. Het meest voorkomend is de Surinaamse nationaliteit. Daarnaast zijn er ook Marokkanen, Turken en Ghanezen die zich met een Nederlander herenigen. Vrijwel alle anderen blijken zich te vervoegen bij iemand met dezelfde nationaliteit. De gevonden verschil-

² Wanneer er gesproken wordt over het oorspronkelijke verblijfsdoel, het aantal jaren dat men in Nederland woonachtig is en de soort van verblijfsvergunning, dan blijven de Nederlanders van geboorte uiteraard buiten beschouwing.

len tussen Marokkanen en Turken, zowel in leeftijd, geslacht en type migrant, als het aantal jaren dat men reeds in Nederland woonachtig is en het oorspronkelijke verblijfsdoel van de persoon die hier reeds was, wijzen alle op het verschil in gezinsherenigingsfase van de genoemde groepen. Turkse mannen die net als de Marokkaanse oorspronkelijk naar Nederland zijn gekomen voor werk, hebben *eerder* hun vrouw en kinderen laten nareizen dan de Marokkaanse mannen. Marokkanen zitten doorgaans nog in een primaire gezinsherenigingsfase, dat wil zeggen dat het merendeel van hen als primaire migrant 'nu pas' hun gezin laat overkomen. Zij zijn qua gezinsherenigingsfase dus 'later' dan de Turken. Het grootste deel van de Turkse migranten is secundaire migrant, dus zelf destijds in het kader van gezinshereniging gekomen, en is in het peiljaar toe aan het over laten komen van een partner uit het land van herkomst. Anders gezegd, zijn het onder de Marokkanen voornamelijk *vaders* die hun kinderen naar Nederland halen om gezinshereniging te realiseren en onder de Turken (zowel mannen als vrouwen) voornamelijk *partners* ('tweede generatie'). Het zou kunnen dat het merendeel van de Marokkaanse gemeenschap later migreert om hun kinderen naar school te laten gaan in het herkomstland, dus wachten tot de oudste nog net niet meerderjarig is. Het gevolg hiervan is dat Marokkaanse jongeren langer dan de Turkse van hun vader gescheiden zijn geweest. Zowel de Marokkaanse als de Turkse vaders kwamen immers in veel gevallen zo'n 20 jaar geleden al naar Nederland. Al die tijd leefden deze kinderen dus zonder het gezag van hun vader.

Personen die voor gezinshereniging naar Nederland komen

De gezinshereniging betreft in circa 60% van de gevallen een hereniging met een partner en in bijna 40% een hereniging van een kind met zijn ouder(s).

Gebleken is dat het bij gezinsherenigingen met een partner met name gaat om vrouwen. Zij zijn immers traditiegetrouw degenen die hun voor werk naar Nederland gekomen echtgenoot na-migreren. De meest voorkomende leeftijd van deze partners (zowel mannelijke als vrouwelijke) is tussen 15 en 30 jaar.

Daar waar het een gezinshereniging met ouders betreft, zijn de jongens in de meerderheid. Wellicht worden meisjes thuisgelaten of komen vrouwen met hun zonen als zij hen niet meer in de hand hebben of sturen zij hen naar Nederland. Hierop aansluitend is het gegeven dat de kinderen die komen voor hereniging met hun ouders sowieso voornamelijk ouder zijn dan 15 jaar (van wie tevens een aantal meerderjarig) en dat de *jongens* uit de categorie 15 jaar en ouder zijn oververtegenwoordigd. De *meerderjarigen* kunnen overigens in veel gevallen gebruikmaken van een bestaande overgangsregeling die het voor 18- tot 21-jarigen mogelijk maakt zich met de ouders te herenigen. Het gaat hierbij in de meeste gevallen om Marokkanen. Anders gezegd, blijken mannen relatief vaker te zijn geïmmigreerd om zich te herenigen met hun ouder(s), terwijl de vrouwen met name zijn gekomen om zich te voegen bij hun partner.

Tabel 1: Overzicht van voorkomende nationaliteiten inzake gezinshereniging vanuit het perspectief van geïmmigreerde kinderen en partners (I) en van degenen die reeds in Nederland woonachtig zijn (II), steekproef 1988/89; in %

	I		II	
	kinderen (n=581)	partners (n=931)	ouders (n=581)	partners (n=928)
Marokkaans	40	19	39	14
Turks	24	25	24	21
EG-ers	8	10	9	6
overig niet-Nederlands	27	47	18	10
Nederlands	-	-	9	50
totaal	100	100	100	100

De meest voorkomende nationaliteiten onder de kinderen die zich in het kader van gezinshereniging komen herenigen met hun ouders, zijn de Marokkaanse (40%) en de Turkse (24%) (zie tabel 1, I). Een kleine groep van 8% is EG-er, terwijl 27% in de groep overige valt. De nationaliteiten van de partners die komen voor gezinshereniging, zijn anders verdeeld. Het meest opmerkelijke is dat het percentage Marokkaanse partners (19%) opvallend veel lager is dan dat van de geïmmigreerde Marokkaanse kinderen. Dit heeft natuurlijk weer te maken met het verschil in gezinsherenigingsfase; Marokkanen zitten nog in een primaire fase. Al met al is de nationaliteit van degene die komt om zich te herenigen met een partner voornamelijk een andere dan de Marokkaanse of de Turkse: 10% is EG-er en bijna 50% valt onder de groep overige (waaronder 10% Surinaams; de rest is zeer divers).

Varianten van gezinshereniging

De aangetroffen, elkaar niet altijd uitsluitende varianten van gezinshereniging zijn de volgende. De *traditionele* vorm van gezinshereniging, waarvan sprake is als een vrouw zich bij haar man vervoegt (of een kind dat met moeder bij zijn vader komt) is in ruim de helft van de gevallen aan de orde. Het gaat hierbij voornamelijk om een hereniging van het primaire type, dat wil zeggen hereniging met een primaire migrant. De 'tegenhanger', *omgekeerde gezinshereniging*, waarbij een man zich herenigt met zijn vrouw (of een kind dat met vader zich bij zijn moeder vervoegt), is in 24% van de gevallen aangetroffen. Deze vorm van hereniging geschiedt doorgaans met een secundaire migrant. *Partiële gezinshereniging* blijkt in 20% van de gevallen te zijn voorgekomen. In deze gevallen komt niet het gehele gezin tegelijk, maar blijven er bijvoorbeeld minderjarige kinderen in het land van herkomst achter of reist een kind zijn eerder naar Nederland vertrokken ouders na. Deze partiële gezinshereniging is vrijwel uitsluitend met een primaire migrant. Vanzelfsprekend kan een partiële gezins-

hereniging tevens traditioneel of omgekeerd zijn. *Gezinsvorming* is in 61% van de gevallen geconstateerd. In de meeste gevallen betrof dit een 'hereniging' met een Nederlander of met een secundaire migrant. Ook in deze gevallen van gezinsvorming kan zich een overlap voordoen met de traditionele of omgekeerde variant. *Verruimde gezinshereniging* blijkt nauwelijks voor te komen; in nog geen 1% van de gevallen. Hierbij gaat het, behalve om enkele gevallen waarbij iemand ter hereniging met zijn broer is gekomen, in vijf gevallen om een (bejaarde) ouder die bij zijn kind intrekt. In deze gevallen werd er telkens hereniging gezocht met een primaire migrant.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

Het voorlopig voortduren van de migratie naar Nederland lijkt een feit (zie WRR, 1989). Hoewel sinds 1974 de werving van arbeidskrachten is stopgezet, is de stroom migranten zeker niet afgenomen. Evenmin heeft het restrictieve overheidsbeleid deze stroom migranten kunnen keren. De meest voorkomende toelatingsgrond van migratie is al geruime tijd gezinshereniging. Omdat er tot op heden weinig bekend is over de mate en vormen van gezinshereniging³, is het WODC verzocht onderzoek te verrichten op dit terrein. Het resultaat hiervan is onderhavig verslag. Het is de opzet de huidige praktijk inzake gezinshereniging in kaart te brengen, waarbij de belangstelling voornamelijk uitgaat naar de vraag hoe en in welke mate de diverse varianten van gezinshereniging voorkomen. Daarnaast zal onder andere bekeken worden welke nationaliteit en welke verblijfsstitel de betrokkenen bij gezinshereniging hebben. Tevens zullen verblijfsrechtelijke zaken en enkele relevante achtergrondgegevens van de betrokkenen bij gezinshereniging aan de orde komen.

De belangrijkste voor dit onderzoek gebruikte begrippen kunnen, tenzij van tevoren terdege gedefinieerd, onduidelijkheden veroorzaken. Derhalve zullen deze nu eerst omschreven worden. De belangrijkste onderzoeksvraag betreft de verschillende varianten van gezinshereniging. De in dit onderzoek, evenwel niet elkaar uitsluitende onderscheide varianten zijn de volgende:

- Traditionele gezinshereniging; dit is het geval bij vrouwen die zich (al dan niet met een of meer kinderen) herenigen met hun hier verblijvende echtgenoot of ongehuwde partner.
- Omgekeerde gezinshereniging; dit is aan de orde wanneer een vrouw haar echtgenoot of ongehuwde partner laat overkomen naar Nederland, eventueel met kind(eren).
- Partiële gezinshereniging; hiervan is sprake indien slechts een gedeelte van het gezin toelating vraagt, terwijl overige gezinsleden in het land van herkomst achterblijven. Het moge duidelijk zijn dat deze vorm van gezinshereniging de eerste twee genoemde vormen kan overlappen.

³ Uitzondering hierop vormen de onderzoeken van Aalberts (1985) en Haffmans en De Mas (1985).

- Verruimde gezinshereniging; dit betreft andere gezinsleden dan de echtgeno(o)t(e) of minderjarige kinderen, die feitelijk ook behoren tot het gezin, voorzover hun achterlating een onevenredige hardheid zou betekenen, omdat bijvoorbeeld de levensomstandigheden in het land van herkomst zodanig zijn dat zij daar redelijkerwijs niet alleen kunnen achterblijven (zie Vreemdelingencirculaire, B19, 2.1.1d). Dit zijn bijvoorbeeld meerderjarige ongehuwde dochters, behoeftige (schoon)ouders en andere afhankelijke familieleden.
- *Gezinsvorming*; dit is aan de orde wanneer toelating wordt verleend op grond van een huwelijk gesloten op een tijdstip dat een van de partners reeds in Nederland verbleef (zie ook de Vreemdelingencirculaire). Dit is doorgaans het geval indien secundaire migranten of Nederlandse onderdanen in het huwelijk treden met een vreemdeling wonend in het buitenland. In ons onderzoek lijkt het gepast om bovendien de samenwonenden te vatten onder de noemer gezinsvorming. Dit indien een van de partners voor de gezinsvorming reeds in Nederland verblijft. Gezinsvorming kan uiteraard tevens in combinatie met de eerder genoemde varianten voorkomen. Mogelijkerwijs zijn ook bij deze vorm kinderen betrokken.

Tevens behoeven de termen primaire en secundaire migrant uitleg. Primair zijn zij, die als eerste van een bepaald gezin of als echtgenoot/echtgenote van dit gezinshoofd naar Nederland komen. In de meeste gevallen is dat iemand die voor arbeid naar Nederland komt met een (al of niet nareizende) echtgenoot, maar het zou evengoed om bijvoorbeeld asielzoekers kunnen gaan. Wanneer deze primaire migranten een kind, in het kader van gezinshereniging dus, laten immigreren, wordt dit kind als een secundaire migrant beschouwd. 'Latere' migranten zullen in dit verslag overigens niet te onderscheiden zijn.

De term 'primaire gezinsherenigingsfase' wordt gebruikt om aan te geven dat het een *primaire migrant* betreft die een gezinslid laat overkomen ter hereniging. Bij 'secundaire gezinshereniging' is sprake van een *secundaire migrant*, die zich herenigt met een gezinslid.

Een andere gebruikte term in dit verslag is pendelmigratie. Dit duidt op het heen-en-weer migreren van vreemdelingen tussen herkomstland en Nederland.

Aan de hand van de onderhavige onderzoeksgegevens zullen door medewerkers van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut vooruitberekeningen gemaakt worden van het aantal gezinsherenigingen tot het jaar 2000.

1.2 Onderzoeksvragen, -opzet en -groep

Onderzoeksvragen

Met het onderzoek wordt getracht antwoord te geven op de volgende vragen:

1. In hoeveel en welke gevallen vindt gezinshereniging plaats?
2. Welke vormen van gezinshereniging worden hoe vaak aangetroffen?

3. Welke verblijfstitel hebben de betrokkenen bij gezinshereniging?
4. Hoe lang verblijven de verzoekers van gezinshereniging in Nederland?
5. Hoeveel secundaire migranten bevinden zich onder de verzoekers van gezinshereniging?
6. Hoeveel minderjarige kinderen zijn betrokken bij de gezinsherenigingen?
7. Hoe is de inkomenspositie van de betrokkenen bij gezinshereniging en wat is de hoogte van het inkomen?
8. Worden garantstellingen gevraagd?

Onderzoeksopzet

Om de gestelde vragen beantwoord te krijgen zijn bij verschillende vreemdelingendiensten gegevens betreffende vreemdelingen verzameld. Het ging hierbij uiteraard uitsluitend om vreemdelingen die in het kader van gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen en om degenen met wie hereniging werd gezocht.

Om een representatief beeld van gezinshereniging in Nederland te kunnen geven heeft het onderzoek plaatsgevonden in een aantal gemeenten. Een zestal vreemdelingendiensten is hiertoe benaderd, namelijk die in Amsterdam, Den Haag, Utrecht, Eindhoven, Nijmegen en Zaanstad. In deze gemeenten wonen totaal 188.540 vreemdelingen, die 32% van de totale vreemdelingenpopulatie vormen (CBS, 1988).

Er is een systematische steekproef van 11% getrokken uit de groep personen die zich tussen 1 september 1988 en 1 september 1989 in het kader van gezinshereniging bij de genoemde vreemdelingendiensten hebben aangemeld. De gegevens van degenen met wie hereniging werd gezocht, zijn eveneens bij het onderzoek betrokken. Op deze wijze zouden in totaal ongeveer 1.500 gevallen van gezinshereniging nagetrokken worden. Dit zijn dus gegevens van ruim 3.000 vreemdelingen (inclusief kinderen), hetgeen een redelijk beeld geeft van de gezinsherenigingspraktijk. Er is gekozen voor een steekproef bestaande uit personen die zich vrij recentelijk in Nederland hebben gemeld, om eventueel voorkomende mutaties in de bestanden van de vreemdelingendiensten, zoals (bijna) meerderjarige kinderen⁴ die in het kader van gezinshereniging komen en na 1 jaar de mogelijkheid benutten te verhuizen naar bijvoorbeeld een andere gemeente, te minimaliseren. Dergelijke verhuizingen betekenen namelijk dat in geen enkel bestand is terug te vinden dat iemand gekomen is voor gezinshereniging. De gekozen methode zal vertekening zoveel mogelijk vermijden.

De benodigde gegevens zijn verzameld aan de hand van de geautomatiseerde bestanden van de vreemdelingendiensten; ter aanvulling zijn de bijbehorende persoonsdossiers bekeken.

⁴ Voor ongehuwde meerderjarige kinderen onder 21 jaar, bestaat een overgangsregeling in verband met de verlaging van de meerderjarigheidsgrens die het hen mogelijk maakt zich te herenigen met hun ouder(s) (zie Vreemdelingencirculaire, B19, 2.1.1).

Onderzoeksgroep

Aan medewerkers van de zes bezochte vreemdelingendiensten werd gevraagd een uitdraai te maken van een selectie van hun bestand. De geselecteerde personen moeten voldoen aan drie criteria: 1) zij moeten zich in het kader van gezinshereniging hebben aangemeld 2) in het peiljaar van september 1988 tot september 1989 en 3) uit het buitenland komen (daarmee vallen de in het peiljaar in Nederland geboren af). Op het laatste criterium was het niet mogelijk vooraf te selecteren, omdat dan tevens de 'pendelmigranten' buiten de steekproef dreigden te vallen (ingeval de geboorteplaats in Nederland uitgesloten zou worden). Het betreft hier telkens *gerealiseerde* gezinsherenigingen, omdat immers in dergelijke gevallen alle betrokken personen bij de vreemdelingendiensten zijn geregistreerd.

Om tot een totaal van 1.500 gevallen van gezinshereniging te komen is, aan de hand van CBS-cijfers over de vreemdelingenpopulatie, het aantal gezinsherenigingen per vreemdelingendienst geschat. Op het moment van het bepalen van de steekproefgrootte was namelijk slechts door twee vreemdelingendiensten een uitdraai van de gewenste selectie gemaakt. Bij het merendeel van de vreemdelingendiensten moest dus uitgegaan worden van een schatting. Van deze schatting werd 11% geacht in de steekproef te belanden (zie tabel 2).

De werkelijke cijfers wijken in vergelijking met de geschatte cijfers iets af. De oorzaak hiervan kan verklaard worden uit een aantal feiten. Ten eerste bleek bij nader inzien de door de vreemdelingendienst in Den Haag gemaakte selectie niet 3.328, maar 2.992 gevallen te bevatten. Ten tweede is een steekproef trekken van 11% niet exact nauwkeurig te bewerkstelligen en werd de steekproef

Tabel 2: Aantal niet-Nederlanders per gemeente (jan. 1988)

gemeente	CBS (1988)	gezinshereniging	
		selectie	systematische steekproef
Amsterdam	94.973	7.247 (7,6 %)*	797 (11%)
Den Haag	43.222	3.328 (7,7 %)*	366 (11%)
Utrecht	24.062	1.840 (7,65%)**	202 (11%)
Eindhoven	10.794	825 (7,65%)**	91 (11%)
Zaanstad	8.223	629 (7,65%)**	69 (11%)
Nijmegen	7.268	556 (7,65%)**	61 (11%)
totaal 6 gemeenten	188.542	14.425	1.586
totaal Nederland	591.847		

* selectie vreemdelingendiensten

** Bij het starten van de materiaalverzameling waren de aantallen geselecteerden nog niet bij alle vreemdelingendiensten bekend, zodat het hier om schattingen gaat.

Tabel 3: Overzicht van het aantal in het kader van gezinshereniging tussen 1 sept. 1988 en 1 sept. 1989 aangemelde vreemdelingen (selectie VD-bestanden) en aantallen van de uiteindelijke steekproef, per benaderde vreemdelingendienst

gemeente	selectie VD-bestanden	steekproef, bruikbare cases
Amsterdam	7.247	817
Den Haag	2.992	332
Utrecht	1.954	198
Eindhoven	694	76
Zaanstad	350	40
Nijmegen	516	59
totaal	13.753	1.522

uiteindelijk 11,25%. De uiteindelijke aantallen geschikte gevallen wijken daar toch weer iets van af, omdat enkele families abusievelijk twee keer in de steekproef bleken te zijn beland (dat was voornamelijk in Utrecht). Eerder is ervoor gekozen om één familie slechts eenmaal in de steekproef te laten belanden.

Uiteindelijk heeft de systematische steekproef van 11,25% in totaal bij de verschillende vreemdelingendiensten 1.522 bruikbare gevallen van gezinshereniging opgeleverd. In tabel 3 is de verdeling per vreemdelingendienst gegeven.

1.3 Opzet van dit verslag

In hoofdstuk 2 wordt allereerst aan de hand van de onderzoeksresultaten een schatting gemaakt van het totaal aantal tussen september 1988 en september 1989 plaatsgevonden gevallen van gezinshereniging in Nederland (zie paragraaf 2.1). Vervolgens wordt ingegaan op de oorspronkelijke migratie van de bij dit onderzoek betrokken personen, die een familielid ter gezinshereniging uit het land van herkomst naar Nederland laten overkomen. Naast algemene kenmerken van deze personen (paragraaf 2.2) zal aan de orde komen met welk doel zij destijds naar Nederland zijn gekomen, hoe lang zij hier wonen en welke verblijfstitel zij bezitten (paragraaf 2.3). Tevens zal worden bekeken of er sprake is van pendelmigratie onder de genoemde personen. In paragraaf 2.4 worden de Marokkaanse, de Turkse en de Nederlandse groep van reeds hier verblijvende personen apart onder de loep genomen. Het gaat hierbij dus om de gezinsleden die iemand ter hereniging laten overkomen. De eerste twee groepen zijn de grootste binnen de vreemdelingenpopulatie van Nederland en derhalve ook van dit onderzoek. Nederlanders zijn als verzoekers van gezinshereniging eveneens alom vertegenwoordigd. Het gaat om zowel Nederlanders van geboorte als genaturaliseerde Nederlanders.

Hoofdstuk 3 handelt over de aard en omvang van gezinshereniging. In paragraaf 3.1 wordt ingegaan op vrij algemene kenmerken van de personen die naar Nederland komen ter hereniging. Aan de orde komen ondermeer leeftijd, geslacht, burgerlijke staat en nationaliteit van de betrokkenen uit de steekproef en in het kort wordt vermeld welke relatie zij hebben met degene met wie zij zich herenigen. In paragraaf 3.2 worden de verschillende varianten van gezinshereniging besproken. Tevens zal mogelijk aangetroffen pendelmigratie worden gesignaleerd. In paragraaf 3.3 worden de kinderen die zijn gekomen als gezinshereniger, en de partners afzonderlijk bestudeerd. Het gaat hierbij immers om twee geheel verschillende groepen. Verder wordt ingegaan op de personen met wie men zich uiteindelijk herenigt (paragraaf 3.4). In paragraaf 3.5 komt de vraag naar de hoeveelheid minderjarige kinderen die betrokken zijn bij de gezinsherenigingen ter sprake. Vervolgens worden in paragraaf 3.6 de inkomenspositie van de betrokkenen bij gezinshereniging besproken en eventueel vereiste garantverklaringen (de onderzoeksvragen 7 en 8). Het hoofdstuk wordt afgesloten met enkele conclusies naar aanleiding van het besprokene (paragraaf 3.7).

In hoofdstuk 4 worden de twee grote groepen van Marokkaanse gezinsherenigers tegenover de Turkse apart gezien. Er zal hierbij gezocht worden naar een antwoord op de vraag naar verschillen en overeenkomsten tussen deze twee deelpopulaties en hoe deze verklaard kunnen worden. Met enkele conclusies wordt het hoofdstuk besloten (zie paragraaf 4.4).

In hoofdstuk 5 worden ten slotte de belangrijkste bevindingen besproken. Zo zullen de onderzoeksvragen expliciet beantwoord worden. Daarnaast worden enkele conclusies getrokken naar aanleiding van het voorafgaande.

2 Reeds in Nederland verblijvende gezinsleden

2.1 Schatting

Zoals in hoofdstuk 1 reeds is vermeld, zijn er 1.522 gevallen van gezinshereniging in de steekproef (van 11,25%) van dit onderzoek beland. De steekproef is getrokken in zes gemeenten, waar 32% van de totale vreemdelingenpopulatie in Nederland woonachtig is. Als er vanuit gegaan wordt dat in de overige gemeenten een evenredig groot gedeelte van de vreemdelingenpopulatie in hetzelfde jaar gezinshereniging tot stand heeft gebracht, dan zouden er in totaal in dat jaar bij benadering 42.250 personen voor gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen.⁵

Uiterst ruwe (saldomigratie)cijfers⁶ van de in het peiljaar binnengekomen personen bij de zes betrokken vreemdelingendiensten geven een totaal van 19.400. Het doorberekenen van deze cijfers naar het gehele land (vermenigvuldigingsfactor van 3,125) levert 60.625 personen op die in het peiljaar zijn binnengekomen. Aan de hand van de voorgaande gegevens kan worden gesteld dat bij benadering 70% van de binnengekomen mensen in het peiljaar is geïmmigreerd in het kader van gezinshereniging ($42.282 : 60.625 = 70\%$), zodat gezinshereniging de meest voorkomende reden van binnenkomst is. Dit is vrijwel de enige mogelijkheid voor vreemdelingen om in Nederland een verblijfsvergunning te krijgen. Overigens worden deze aantallen bevestigd door de CBS-cijfers, die hier nauwelijks van afwijken: zij geven een immigratiecijfer van niet-Nederlanders ter grootte van 61.850 in de genoemde periode (CBS, 1989 en 1990).

2.2 Algemene kenmerken

In deze paragraaf komen de diverse kenmerken aan de orde van degenen die reeds in Nederland verbleven en in de steekproef van dit onderzoek zijn beland,

⁵ Precieze berekening van deze schatting: $3,125 (1.522 \times 8,89) = 42.283$.

⁶ Bij interpretatie van de genoemde cijfers moet enige voorzichtigheid worden betracht, daar de bestanden van de vreemdelingendiensten hier en daar tekortkomingen kunnen hebben. Zo kunnen er zich dubbelellingen voordoen en kunnen 'kort-verblijvers' en in Nederland geboren zijn meegeteld. (De cijfers van de vreemdelingendienst Utrecht zijn niet bekend en zijn derhalve geschat.)

omdat zij een gezinslid in het kader van gezinshereniging hebben laten komen. Het blijkt hier voornamelijk om mannen te gaan (70%). Dit verschil berust niet op toeval, maar is statistisch significant.⁷ De oorzaak hiervan kan gezocht worden in het feit dat mannen veelal naar Nederland zijn gekomen voor werk, terwijl vrouwen hen volgen en zij daarmee in het kader van gezinshereniging immigreren. Ook al kwamen veel mannen van het Middellandse-Zeegebied reeds circa 20 jaar geleden naar Nederland, in veel gevallen komen hun vrouwen en kinderen pas na de (lagere) schooltijd van de kinderen en voordat het oudste kind meerderjarig wordt. Het kan ook gebeuren dat man en vrouw tegelijk naar Nederland komen, waarbij de een voor werk komt en de ander volgt in het kader van gezinshereniging. Traditiegetrouw is de man degene die voor arbeid komt en de vrouw voor de 'hereniging'. In het vervolg van het verslag zal hierop nader ingegaan worden en zullen hierin de nodige nuances worden aangebracht.

Voor het geconstateerde verschil in leeftijd kan ongeveer dezelfde verklaring worden gegeven als voor het sekseverschil. De mannen die iemand ter gezinshereniging laten overkomen, blijken voornamelijk tussen 30 en 45 jaar (45%) te zijn, en zijn zowel in de categorieën 15 tot 30 jaar als 45 tot 60 jaar voor circa 25% vertegenwoordigd. De vrouwen daarentegen zitten voornamelijk in de jongste leeftijdscategorie (15 tot 30 jaar; 59%), aflopend van 34% (30 tot 45 jaar), 7% (45 tot 60 jaar) tot 1% in de categorie van ouder dan 60 jaar. De genoemde verschillen tussen mannen en vrouwen hebben een statistisch zeer sterk significant verband.⁸ De hiervoor genoemde reden en het tijdstip van immigratie zijn hier debet aan.

Het merendeel van de reeds hier verblijvende personen die in het peiljaar iemand ter gezinshereniging lieten komen, is gehuwd (88%) of samenwonend (10%). De samenwonenden en gehuwden zullen in het vervolg van dit verslag samengenomen worden. De restcategorie bestaat uit alleenstaanden, gescheiden personen en weduwen/weduwren. Deze zullen in de rest van het verslag de categorie alleenstaanden vormen.

De meest voorkomende nationaliteiten in deze groep zijn de Nederlandse (34%), de Marokkaanse (23%) en de Turkse (22%). Een kleine groep van 7% heeft de nationaliteit van een van de landen van de Europese Gemeenschap (in het vervolg EG-ers genoemd). De rest van de onderzoekspopulatie (13%) heeft een andere niet-Nederlandse nationaliteit (in het vervolg de groep 'overige' genoemd). EG-ers en de groep overige vormen telkens een te klein deel van de onderzoeksgroep om apart vermeld te worden. De Nederlanders vormen dus een niet onaanzienlijk gedeelte van het aantal personen dat iemand voor gezinshereniging naar Nederland laat komen. Deze groep bestaat voor het merendeel

⁷ chi-kwadraat=241,60; df=1; p=0,000

⁸ chi-kwadraat=187,31; df=3; p=0,000; Cramers V=0,35

uit Nederlanders van geboorte (84%); de overige 16% heeft de Nederlandse nationaliteit verkregen door naturalisatie.

Kort samengevat gaat het bij personen die een gezinslid naar Nederland laten komen, voornamelijk om gehuwde mannen tussen 30 en 45 jaar met de Nederlandse, Marokkaanse of Turkse nationaliteit.

2.3 Tijdstip en reden van immigratie

In deze paragraaf komt aan de orde wanneer en waarom de reeds hier verblijvende persoon naar Nederland is gekomen. Tevens zal besproken worden wat hun verblijfstitels zijn. Uiteraard zullen de Nederlanders van geboorte hierbij buiten beschouwing gelaten worden. De genaturaliseerde Nederlanders worden wel in deze analyse meegenomen.

Ruim de helft van de reeds hier verblijvende personen is al geruime tijd in Nederland: 10 jaar of langer (van wie 10% zelfs langer dan 20 jaar). Het betreft hier met name Marokkanen en Turken. Slechts 20% is korter dan 1 jaar in Nederland woonachtig en daarbij gaat het vrijwel zonder uitzondering om EG-ers en de groep overige.

Gezien het feit dat de meerderheid reeds geruime tijd in Nederland woonachtig is, zal het geen verbazing wekken dat de meesten van hen een vestigingsvergunning (72%), een zelfstandige verblijfsvergunning (15%) of een verblijfsvergunning volgens het EG-verdrag (7%) bezitten. Enkeligen hebben alleen een afhankelijke verblijfsvergunning (4%), maar konden toch een familielid in het kader van gezinshereniging laten komen.

Ruim de helft van de reeds hier te lande wonende personen kwam oorspronkelijk naar Nederland voor werk. Een iets kleiner gedeelte kwam ter gezinshereniging, voornamelijk om zich te herenigen met ouders, en zijn derhalve secundaire migrant (zie bijlage 2).

Van de totale groep, de Nederlanders uitgesloten, blijkt ruim 25% secundaire migrant te zijn. Het merendeel (75%) is dus primaire migrant.

Er is getracht na te gaan in hoeverre de reeds hier verblijvende personen zogenaamde pendelmigratie plegen. Zo'n 6% blijkt inderdaad een of meer keren te zijn geremigreerd en weer te zijn teruggekeerd naar Nederland. Het betreft in ongeveer een derde van de gevallen Marokkanen, een derde Turken en een derde overige nationaliteiten. De meesten van hen (circa 65%) zijn oorspronkelijk gekomen voor arbeid, terwijl ruim 25% in het kader van gezinshereniging is gekomen. Vrijwel zonder uitzondering betreft het hier primaire migranten. Ook de pendelmigranten die ter gezinshereniging zijn gekomen, zijn dus voornamelijk primaire migrant. Deze gezinsherenigers zijn destijds dus niet als kind gekomen voor hereniging met ouders, maar om zich bij hun partner te vervoe-gen. Ongeveer twee derde van de pendelmigranten is reeds 10 tot 20 jaar geleden voor het eerst naar Nederland geëmigreerd. Allen zijn vervolgens geremi-

greerd en later teruggekeerd naar Nederland. Uiteraard beslaat deze 6% uitsluitend personen die na terugkomst in Nederland weer een verblijfstitel hebben moeten aanvragen. Mensen die voor vakantie of familiebezoek tussen herkomstland en Nederland heen en weer reizen, worden niet bij pendelmigratie inbegrepen. Derhalve kan gesteld dat het bij de pendelmigranten onder personen die reeds in Nederland waren, niet of nauwelijks gaat om jongeren die bijvoorbeeld door hun ouders teruggestuurd worden om in het herkomstland naar school te gaan om later te remigreren. Wellicht zijn er onder degenen die in het peiljaar kwamen ter gezinshereniging meer pendelmigranten, die wel voor een schoolopleiding tussen Nederland en het herkomstland heen en weer pendelen. In hoofdstuk 3 zal hierop verder ingegaan worden.

Kort samengevat kan worden gesteld dat de meeste mensen die iemand ter gezinshereniging over laten komen, reeds lange tijd in Nederland verblijven. Zij hebben doorgaans een vestigingsvergunning en zijn oorspronkelijk voornamelijk voor werk gekomen, hoewel maar liefst een derde kwam voor gezinshereniging. Het betreft met name primaire migranten; zo'n 25% is secundair. Slechts enkelen van de reeds hier verblijvende personen zijn een of meer keren geremigreerd en weer teruggekeerd naar Nederland.

2.4 Reeds hier verblijvende Marokkaanse, Turkse en Nederlandse gezinsleden

De Marokkaanse en de Turkse groep zijn de twee grootste binnen de vreemdelingenpopulatie en zijn derhalve ook in dit onderzoek de grootste groepen vreemdelingen (beide circa 25%) die iemand ter hereniging laten komen. Opmerkelijk is het gegeven dat ruim een derde Nederlands is. In de volgende paragrafen worden deze drie groepen apart bekeken en tenslotte met elkaar vergeleken.

2.4.1 Marokkanen

Zoals te verwachten was, blijkt de Marokkaanse groep voornamelijk te bestaan uit mannen (85%). Het zijn immers aanvankelijk juist mannen die kwamen voor werk (dat geldt voor het merendeel). Een kleiner deel van de mannen kwam oorspronkelijk voor gezinshereniging. De vrouwen zijn vrijwel allen in het kader van gezinshereniging gekomen.

Het aantal primaire tegenover secundaire migranten is navenant: 73% en 27%. Het zijn evenwel voornamelijk de mannen uit deze groep die primaire migrant genoemd kunnen worden (81%), de vrouwen met name secundair (77%). De meeste Marokkanen zijn wat ouder, namelijk tussen 45 en 60 jaar (44%) en tussen 30 en 45 jaar (30%). Circa 25% van hen is tussen 15 en 30 jaar. Het zijn voornamelijk de Marokkaanse vrouwen in deze jongste leeftijdscategorie.

Meer dan de helft van de Marokkanen is reeds langer dan 15 jaar in Nederland. Hierbij zijn relatief meer mannen dan vrouwen. Het merendeel van de Marokkaanse vrouwen is tussen 5 en 10 jaar geleden naar Nederland gekomen.

Hoofdstuk 3 handelt over de verschillende varianten van gezinshereniging en geeft daarmee tevens antwoord op de vraag of de beschreven personen een partner, een partner met een of meer kinderen danwel uitsluitend een kind laten overkomen. Daar zal ook duidelijk worden hoe het type gezinshereniging verband houdt met de verdeling over de leeftijdscategorieën.

2.4.2 Turken

Van de Turken die een gezinslid voor hereniging laten komen, is 75% man en 25% vrouw. Op zich lijkt deze verdeling niet verbazingwekkend gezien het hiervoor geconstateerde feit dat in het algemeen mannen naar Nederland zijn gekomen voor werk en vrouwen voor gezinshereniging. Het gaat hier dan ook om ruim 50% van de Turkse mannen die blijken te zijn gekomen voor arbeid. Iets minder dan 50% van hen is toch nog oorspronkelijk in het kader van gezinshereniging gekomen. Bijna alle Turkse vrouwen daarentegen zijn naar Nederland gekomen voor gezinshereniging.

De verhouding tussen primaire en secundaire migranten loopt hieraan parallel: ruim 50% van de totale Turkse groep is secundaire migrant, van de mannen is dat 40% en van de vrouwen 85%. Zij zijn dus in het kader van gezinshereniging bij hun ouders in Nederland gekomen.

Meer dan 50% van deze Turken is tussen 15 en 30 jaar (van wie de meesten tussen 20 en 25 jaar), aflopend van 27% in de groep 30- tot 45-jarigen tot 20% tussen 45 en 60 jaar (zie voor een gedetailleerd overzicht bijlage 3).

De sekseverdeling onder Turken uitgesplitst naar leeftijd laat zien dat de vrouwen voornamelijk jonger zijn dan de mannen. Zo zijn Turkse vrouwen in de categorie 15 tot 30 jaar relatief gezien oververtegenwoordigd, terwijl mannen meer vertegenwoordigd zijn in de overige categorieën (30 jaar en ouder).

Vrijwel de gehele Turkse onderzoekspopulatie is langer dan 5 jaar in Nederland, van wie zo'n 30% zelfs langer dan 15 jaar. De mannen zijn er relatief gezien het langst, dat wil zeggen 75% van hen al 10 jaar en een gedeelte van hen zelfs langer dan 20 jaar. De meeste vrouwen hebben zich tussen 5 en 15 jaar geleden in Nederland gevestigd.

2.4.3 Nederlanders

Alvorens de Marokkanen en Turken met elkaar te vergelijken, komt nu eerst de groep Nederlanders die een gezinslid laten overkomen, aan de orde. Deze groep bestaat uit twee subgroepen, te weten Nederlanders van geboorte (84%) en ge-

naturaliseerde Nederlanders (16%). Deze vergen wegens hun verschillende samenstelling een aparte beschrijving.

Nederlanders van geboorte

De meeste Nederlanders die een gezinslid laten komen, zijn Nederlands van geboorte. Hieronder vallen tevens Nederlanders afkomstig uit Suriname of van de Nederlandse Antillen. De verdeling man - vrouw is redelijk evenredig; de vrouwen zijn met 52% iets ruimer vertegenwoordigd. De vrouwen zijn in de jongste leeftijdscategorie (15 tot 30 jaar) oververtegenwoordigd. De mannen zijn dat in de overige leeftijdscategorieën.

Hoewel eerder in het verslag gesteld is dat de samenwonenden en gehuwden bij elkaar genomen zouden worden, wordt daarvan bij wijze van uitzondering afgeweken bij de beschrijving van de Nederlanders van geboorte. Zo'n 30% van hen blijkt namelijk samenwonend te zijn. In feite blijken de samenwonenden van de totale onderzoekspopulatie vrijwel allen Nederlander van geboorte te zijn. Dat zal ongetwijfeld te maken hebben met hun culturele achtergrond en met hun sterkere verblijfsrechtelijke positie ten opzichte van buitenlanders.

Genaturaliseerde Nederlanders

Van de tot Nederlander genaturaliseerde personen die een gezinslid laten komen, is circa 65% man. Verreweg de meesten van hen zijn tussen 15 en 45 jaar, van wie ruim 50% tussen 30 en 45. De vrouwen zijn voornamelijk in de jongste leeftijdscategorie (15 tot 30 jaar) aangetroffen.

De genaturaliseerde mannen zijn evenredig verdeeld oorspronkelijk òf voor arbeid òf voor gezinshereniging gekomen. Liefst 75% van de vrouwen kwam ter gezinshereniging. Een kleiner gedeelte van de vrouwen, namelijk circa 15%, kwam aanvankelijk voor asiel of studie naar Nederland.

Ruim 50% van deze tot Nederlander genaturaliseerde personen heeft zich tussen 5 en 15 jaar geleden hier te lande gevestigd.

Nagegaan is wat de oorspronkelijke nationaliteit is van de genaturaliseerde personen. Het blijkt hierbij te gaan om voormalige Marokkanen (30%), Surinamers (19%), Pakistani (14%), Turken (5%) en in 32% van de gevallen om kleinere groepen met voormalig een andere nationaliteit. Er zijn dus verschillen in de percentages genaturaliseerde personen per voormalige nationaliteit te constateren, maar hierop zal in het kader van het onderhavige onderzoek niet verder ingegaan worden.

2.4.4 Drie nationaliteiten vergeleken

De drie genoemde groepen met elkaar vergeleken, levert het volgende beeld op. Voor wat betreft de verdeling naar geslacht gaat het bij de Turkse en Marokkaanse groep voor de grote meerderheid om mannen. Zij waren immers oor-

spronkelijk uit de herkomstlanden geworven om in Nederland te worden ingezet in het arbeidsproces. De Marokkaanse mannen hebben evenwel een iets grotere meerderheid ten opzichte van de Turkse mannen. Bij de genaturaliseerde Nederlanders zijn de mannen eveneens in de meerderheid, doch in iets minder ruime mate dan bij de vorige twee genoemde groepen. In deze groep zitten behalve de oorspronkelijk uit het Middellandse-Zeegebied afkomstige personen tevens van origine Pakistani, Surinamers en mensen met andere nationaliteiten. De meesten van hen komen al met al niet uit de oorspronkelijke wervingslanden. De Nederlanders van geboorte laten een geheel ander beeld zien; hier zijn de vrouwen in de meerderheid, evenwel meer evenredig verdeeld dan de vorige genoemde groepen. Een gedeeltelijke verklaring hiervoor heeft ongetwijfeld te maken met de evenrediger opbouw van de totale Nederlandse samenleving.

De vergelijking van de leeftijden van de diverse groepen laat nogal wat verschillen zien. De Marokkaanse mannen zijn voornamelijk tussen 45 en 60 jaar oud, terwijl de Turkse mannen voornamelijk jonger zijn (tussen 15 en 30 jaar) en de Nederlanders (van geboorte zowel als genaturaliseerde) met name in de middencategorie van 30 tot 45 jaar zitten.

Bij de leeftijdsverdeling van de vrouwen komt naar voren dat bij alle nationaliteiten, maar niet in dezelfde mate, relatief de meeste vrouwen tussen 15 en 30 jaar zijn. Ongetwijfeld is dit te wijten aan het feit dat de meeste vrouwen zijn gekomen voor gezinshereniging als secundaire migrant. Zij herenigden zich aanvankelijk dus als kind met hun ouders en hebben nu de leeftijd een partner te laten komen.

Hoewel zowel de meeste Turken als de meeste Marokkanen reeds lang in Nederland verblijven, blijken er hierin wel degelijk verschillen te zijn, die een statistisch sterk significant verband hebben.⁹ Het merendeel van de Turken woont korter dan 15 jaar in Nederland (70%), terwijl het grootste deel van de Marokkanen langer dan 15 jaar hier woonachtig is (55%).

Tabel 4 geeft inzicht in enkele belangrijke resultaten. Uit de tabel blijkt, dat de verhouding primaire tegenover secundaire migranten bij *mannen* die een gezinslid laten komen, bij de Marokkanen verder uit elkaar ligt dan bij de Turken. Evenwijdig hieraan is het percentage mannen dat voor arbeid of voor gezinshereniging naar Nederland is gekomen, verdeeld; relatief gezien zijn er meer Marokkaanse dan Turkse mannen oorspronkelijk gekomen voor arbeid en kunnen als primaire migrant gezien worden. Van de genaturaliseerde Nederlanders zijn daarentegen zowel de mannen als de vrouwen voornamelijk primaire migrant.

Bij de Marokkaanse en Turkse vrouwen zijn er voor wat betreft het oorspronkelijke verblijfsdoel in Nederland geen verschillen; vrijwel zonder uitzondering

⁹ chi-kwadraat=57,35; df=4; p=0,000; Cramers V=0,29

Tabel 4: Overzicht van het type migrant, nationaliteit en het geslacht van reeds hier verblijvende (voormalige) vreemdelingen die een gezinslid ter hereniging laten overkomen, steekproef 1988/89); in %*

	type migrant		totaal	
	primaair	secundair	%**	absoluut
Marokkaans				
man	81	19	100	n= 292
vrouw	24	77	100	n= 51
totaal	73	27	100	n= 243
Turks				
man	60	40	100	n= 248
vrouw	15	85	100	n= 79
totaal	49	51	100	n= 328
genaturaliseerde Nederlanders***				
man	71	29	100	n= 42
vrouw	75	25	100	n= 12
totaal	72	28	100	n= 54

* De Nederlanders van geboorte zijn hierbij uiteraard niet meegerekend.

** Als gevolg van afrondingen kan het zijn dat totalen niet precies op 100% uitkomen. Zogenaamde onbekenden zijn niet meegerekend. Dit geldt voor het gehele verslag.

*** Deze aantallen zijn gering, dus moeten zij met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Bovendien is van 34% van deze groep niet bekend of zij primaire dan wel secundaire migrant zijn.

zijn zij voor gezinshereniging gekomen. De verhouding primaire - secundaire migrant toont wel een opmerkelijk verschil bij de genoemde vrouwen; onder de Turkse vrouwen zijn relatief meer secundaire migranten dan onder de Marokkaanse (zie tabel 4). Klaarblijkelijk zijn er onder de Marokkaanse vrouwen relatief meer vrouwen die oorspronkelijk zijn gekomen in het kader van gezinshereniging om zich bij hun echtgenoot te voegen, terwijl Turkse vrouwen relatief vaker kwamen voor gezinshereniging met ouders. Dit was ook het geval bij de Turkse mannen.

De groep genaturaliseerde Nederlanders is een kleine groep en daarom moet voorzichtigheid worden betracht bij de interpretatie van de gevonden verschillen. Het meest opmerkelijke bij de bestudering van hun oorspronkelijke verblijfsdoel in Nederland in vergelijking met de Marokkaanse en Turkse groep is dat onder zowel mannen als vrouwen een klein gedeelte voor een andere reden is gekomen dan arbeid of gezinshereniging, namelijk voor asiel of studie. Overigens kwam de meerderheid van de vrouwen, zoals bij de andere genoemde nationaliteiten, voor gezinshereniging. Tevens is een kleine meerderheid van de

genaturaliseerde mannen, in tegenstelling tot de Turken en Marokkanen, aanvankelijk gekomen ter gezinshereniging.

2.5 Conclusie

Met hoofdstuk 2 is getracht antwoord te geven op enkele in de inleiding gestelde onderzoeksvragen.

Vraag 1: In hoeveel en in welke gevallen vindt gezinshereniging plaats?

Deze vraag is in dit hoofdstuk gedeeltelijk beantwoord en zal nogmaals aan de orde komen in de volgende hoofdstukken.

De steekproef bestaat uit 1.522 gevallen van gezinshereniging. Een doorberekening van deze cijfers leert dat bij benadering 42.250 gezinsherenigingen zullen hebben plaatsgevonden over het gehele land in het peiljaar als ervan uitgegaan wordt dat in de andere, niet bij het onderzoek betrokken gemeenten een evenredig groot gedeelte van de vreemdelingenpopulatie een gezinslid voor hereniging heeft laten overkomen.

Het blijken voornamelijk gehuwde mannen te zijn die een gezinslid laten overkomen naar Nederland. Het zijn immers veelal mannen die oorspronkelijk naar Nederland zijn gekomen voor werk. Veel van hen kwamen weliswaar circa 15 tot 20 jaar geleden hier te lande werken, maar naar blijkt, volgen in veel gevallen hun vrouwen en/of kinderen hun 'nu pas'.

Een ander belangrijk gegeven hierbij is het niet onaanzienlijk percentage Nederlanders dat iemand ter gezinshereniging laat komen: 34% van alle gezinsherenigingen. Deze groep bestaat voor het merendeel uit Nederlanders van geboorte. Andere veel voorkomende nationaliteiten zijn de Marokkaanse en de Turkse. Zij vormen immers ook de grootste groepen vreemdelingen in ons land.

In paragraaf 2.4.4 zijn de drie grootste groepen nationaliteiten met elkaar vergeleken. De meest opmerkelijke bevindingen komen in vogelvlucht nogmaals aan de orde ter beantwoording van vraag 1. De eerder geconstateerde meerderheid van mannen onder de personen die een gezinslid ter hereniging laten overkomen, is ook te vinden onder de Marokkaanse en de Turkse populatie en de groep genaturaliseerde Nederlanders. Alleen bij de Nederlanders van geboorte zijn de vrouwen in de meerderheid, hoewel de verdeling evenrediger is dan bij de vorige groepen. Ongetwijfeld zal dit te maken hebben met de evenrediger opbouw van de totale Nederlandse bevolking. Bij de Marokkaanse groep bestaat de meerderheid uit mannen.

Wat leeftijd betreft, blijken er nogal wat verschillen te zijn tussen de verschillende groepen mannen. De Marokkaanse mannen zijn met name tussen 45 en 60 jaar, de Nederlanders (van geboorte en genaturaliseerde) voornamelijk tussen 30 en 45 jaar en de Turkse mannen zijn met name tussen 15 en 30 jaar. Deze verschillen hebben te maken met verschillende patronen en fasen van ge-

zinshereniging. De leeftijd van de vrouwen is bij vrijwel alle genoemde nationaliteiten tussen 15 en 30 jaar. De meeste niet-Nederlandse vrouwen blijken namelijk oorspronkelijk naar Nederland te zijn gekomen voor hereniging met hun ouder(s).

Vraag 3: Welke verblijfstitel hebben de betrokkenen bij gezinshereniging?

De niet-Nederlandse personen die een gezinslid ter hereniging laten overkomen, bezitten in de meeste gevallen een vestigingsvergunning of een zelfstandige verblijfsvergunning. Een kleine groep heeft een verblijfsvergunning volgens het EG-verdrag. Enkelingen hebben alleen een afhankelijke verblijfsvergunning.

Vraag 4: Hoe lang verblijven de verzoekers van gezinshereniging in Nederland?

De meeste niet-Nederlandse verzoekers, dat zijn in dit geval voornamelijk Marokkanen en Turken, zijn al 10 jaar of langer in Nederland woonachtig (in sommige gevallen al langer dan 20 jaar). Slechts een klein gedeelte woont korter dan 1 jaar in Nederland. Deze groep bestaat uit EG-ers en mensen uit de groep overige. De mogelijke opnemingsperiode van een wachttijdvereiste van 1 jaar bij gezinshereniging zal derhalve voor de instroom van uiteraard alle bij gezinshereniging betrokken Nederlanders en voor zo'n 80% van de niet-Nederlanders weinig uithalen. Zelfs een wachttijd van 5 jaar zal weinig effect hebben voor circa 85% van de verzoekers van gezinshereniging.

Vraag 5: Hoeveel secundaire migranten bevinden zich onder de verzoekers van gezinshereniging?

De secundaire migranten onder de verzoekers van gezinshereniging zijn in de minderheid. Hiermee samenhangend is het gegeven dat zij in de meeste gevallen aanvankelijk voor werk naar Nederland zijn gekomen, hoewel tevens een gedeelte zich hier had gevestigd voor gezinshereniging. Een vergelijking van deze gegevens met het geslacht van de personen die een gezinslid laten overkomen, wijst uit dat de meeste vrouwen secundaire migranten zijn. Zij zijn doorgaans zelf in het kader van gezinshereniging gekomen om zich te herenigen met hun ouders en hebben nu de leeftijd om een partner te laten overkomen. Onder Turkse vrouwen zijn overigens relatief meer secundaire migranten dan onder de Marokkaanse. Deze groep Marokkaanse vrouwen is oorspronkelijk relatief vaker gekomen om zich te herenigen met hun echtgenoot. Zij zijn dus wel in het kader van gezinshereniging gekomen, maar als primaire migrant.

Al met al zijn de meest interessante resultaten tot nu toe de omvang van de groep Nederlanders inzake gezinshereniging en gebleken verschillen tussen de Marokkaanse en de Turkse groep. Voor wat betreft het laatste, blijkt dat zowel de verschillen in leeftijd als het geslacht, het type migrant, het aantal jaren dat men reeds in Nederland woonachtig is en het oorspronkelijke verblijfsdoel van de persoon die hier reeds was, wijzen op het verschil in gezinsherenigingsfase van de genoemde groepen. Turkse mannen, die net als de Marokkaanse oor-

spronkelijk naar Nederland zijn gekomen voor werk, hebben *eerder* hun vrouw en kinderen laten nareizen dan de Marokkaanse mannen. Marokkanen zitten doorgaans nog in een primaire gezinsherenigingsfase, dat wil zeggen dat het merendeel van hen als primaire migrant 'nu pas' hun gezin laat overkomen. Zij zijn qua gezinsherenigingsfase dus 'later' dan de Turken. Het grootste deel van de Turken is secundaire migrant en in het peiljaar toe aan het laten overkomen van een partner uit het land van herkomst. Het zou kunnen dat het merendeel van de Marokkaanse gemeenschap later migreert om hun kinderen naar school te laten gaan in het herkomstland, dus wachten tot de oudste nog net niet meerderjarig is. Hoe dan ook is het gevolg hiervan dat Marokkaanse jongeren langer dan de Turkse van hun vader gescheiden zijn geweest. Zowel de Marokkaanse als de Turkse vaders kwamen immers in veel gevallen zo'n 20 jaar geleden al naar Nederland. Al die tijd leefden deze kinderen dus zonder het gezag van hun vader. Anders gezegd, zijn het onder de Marokkanen voornamelijk *vaders* die nu hun kinderen naar Nederland halen om gezinshereniging te realiseren en onder de Turken (zowel mannen als vrouwen) voornamelijk *partners*.

In het volgende hoofdstuk zal meer aandacht worden besteed aan het verschil tussen kinderen en partners als gezinsherenigers en de verschillende vormen van gezinshereniging. Tevens zullen de voorkomende herenigingsfasen worden belicht.

3 Naar Nederland emigrerende gezinsleden

3.1 Algemene kenmerken

In deze paragraaf komen de diverse kenmerken aan de orde van de personen die in het peiljaar naar Nederland zijn gekomen om zich te herenigen met hun familie.

In de meeste gevallen is de hereniging er een met een (al dan niet gehuwde) partner (61%). Daarnaast gaat het in 38% van de gevallen om kinderen die zich bij hun ouder(s) voeogen. (Bij een zeer klein aantal zijn dit stief- of adoptiefouders; het restant betreft verruimde gezinshereniging.)

Van de partners die komen, is 60% vrouw en 40% man. Dit verschil heeft te maken met een aantal zaken die hiervoor reeds aan de orde zijn geweest. Traditiegetrouw zijn het immers de mannen geweest die naar Nederland zijn gekomen voor arbeid, terwijl vrouwen hen volgen en dus in het kader van gezinshereniging immigreren. Een andere mogelijke verklaring hiervoor dient zich aan bij bestudering van CBS-cijfers, die uitwijzen dat jonge, ongehuwde niet-Nederlandse mannen, met name in de leeftijd van 20 tot 30 jaar, ten opzichte van ongehuwde niet-Nederlandse vrouwen in dezelfde leeftijdscategorie oververtegenwoordigd zijn. Een dergelijk overzicht van Nederlanders geeft nauwelijks of geen sekseverschil te zien (CBS, 1989). Ervan uitgaande dat men in de meeste gevallen met iemand met dezelfde nationaliteit trouwt, is het aannemelijk dat deze (jonge) ongehuwde mannen een vrouw uit het land van herkomst laten overkomen. Mede hierdoor zijn vrouwen in de steekproef oververtegenwoordigd.

De kinderen die in het peiljaar ter gezinshereniging kwamen, blijken voornamelijk jongens te zijn (55%). Het gevonden verschil met het aantal meisjes berust niet op toeval, maar is statistisch significant.¹⁰ Dit zou erop kunnen duiden dat vooral jongens worden meegenomen en meisjes worden thuisgelaten of dat vrouwen komen als zij hun zonen niet meer in de hand hebben. Hierdoor zijn jongens oververtegenwoordigd in de categorie 15 tot 20 jaar en meisjes in de jongste leeftijdscategorie. De leeftijd van de partners ligt voornamelijk tussen 15 en 30 jaar, zowel voor wat betreft de mannen als vrouwen (een gedetailleerde tabel is te vinden in bijlage 4).

¹⁰ chi-kwadraat=5,59; df=1; p=0,018

Tabel 5: Overzicht van de relatie met wie men zich herenigt en het geslacht van in het kader van gezinshereniging geïmmigreerde personen, steekproef 1988/89; in %

relatie	man (n=702)	vrouw (n=820)	totaal (n=1.522)
ouders	45	32	38
partner	54	67	61
overige	1	1	1
totaal	100	100	100

chi-kwadraat=28,54; df=1; p=0,0000; phi=0,14

Uit het cijfermateriaal blijkt verder dat mannen relatief vaker immigreren om zich bij hun ouder(s) te vervoegen dan bij hun partner (zie tabel 5). Vrouwen herenigen zich voornamelijk met hun partner. Dit statistisch significante verschil (waarvan het verband redelijk sterk is) is een verklaring voor de oververtegenwoordiging van jongens onder de 'gezinsherenigende' kinderen ten opzichte van meisjes en verklaart tevens waarom vrouwen de meerderheid hebben onder de partners.

Van de totale groep gezinsherenigers is het merendeel gehuwd (61%); de overige 39% is alleenstaand. De vrouwen zijn onder de gehuwden relatief gezien in de meerderheid, hetgeen weer samenhangt met de eerdere constatering dat vrouwen voornamelijk zijn gekomen om zich te herenigen met hun partner. Deze oververtegenwoordiging is met name te vinden in de leeftijdsgroep van 15 tot 30 jaar. Deze bevinding onderschrijft wat eerder is gesteld dat jonge, ongehuwde niet-Nederlandse mannen, met name in de leeftijd van 20 tot 30 jaar, ten opzichte van ongehuwde niet-Nederlandse vrouwen in dezelfde leeftijdscategorie volgens CBS-cijfers oververtegenwoordigd zijn. Dit sluit derhalve aan bij de veronderstelling dat deze (jonge) ongehuwde mannen een vrouw uit het land van herkomst laten overkomen, wat maakt dat gehuwde vrouwen van 15 tot 30 jaar in de steekproef oververtegenwoordigd zijn. De cijfers van dit onderzoek tonen overigens aan dat de genoemde groep gehuwde vrouwen zich inderdaad met name herenigen met mannen van dezelfde leeftijdsgroep.

De meest voorkomende nationaliteiten van de personen die komen in het kader van gezinshereniging, zijn de Marokkaanse (27%) en de Turkse (25%). Een kleine groep van 9% is EG-er en de groep overige beslaat 40% van de onderzoekspopulatie (onder wie 9% Surinaams). De EG-ers en de groep overige zullen in dit verslag niet altijd apart vermeld worden.

Tabel 6: Overzicht van aantallen en typen gezinshereniging, steekproef 1988/89; in %

type	totaal*	waarvan	
		primair	secundair
traditionele gezinshereniging (n=766)	52	72	28
omgekeerde gezinshereniging (n=362)	24	21	79
partiële gezinshereniging (n=299)	21	94	6
verruimde gezinshereniging (n=10)	1	100	-
gezinsvorming (n=799)	61	27	73

* Omdat er overlappingsen voorkomen, zijn de percentages bij elkaar opgeteld meer dan 100% en de aantallen meer dan 1.522.

3.2 Varianten van gezinshereniging

Zoals in de inleiding is gesteld, zijn er verschillende typen gezinshereniging te onderscheiden. In deze paragraaf zal aan de orde komen welke vormen in de gehanteerde steekproef zijn aangetroffen.

Ten eerste blijkt dat er in de meeste gevallen, namelijk in ruim 50%, sprake is van traditionele gezinshereniging (zie tabel 6). In deze gevallen komt een vrouw (of een kind met zijn moeder) uit het land van herkomst om zich te herenigen met haar partner (of vader). Van hen kan 72% beschouwd worden als zich bevindend in de primaire fase, dat wil zeggen dat men zich in deze gevallen herenigt met een primaire migrant.

De 'tegenhanger', omgekeerde gezinshereniging, is in 24% van de gevallen aangetroffen. In dergelijke gevallen is het een man (of een kind met zijn vader) die zich bij zijn partner (of moeder) vervoegt. Gevallen van omgekeerde gezinshereniging spelen zich voornamelijk af in een secundaire fase; in deze gevallen herenigt men zich dus voornamelijk met secundaire migranten.

Daarnaast komt het type partiële gezinshereniging in circa 20% van de gevallen voor. Hierbij blijven een of meer minderjarige kinderen in het land van herkomst achter of reist een kind de eerder geëmigreerde ouders na. De laatstgenoemde vorm van gezinshereniging levert in enkele gevallen een overlap op met de traditionele of de omgekeerde vorm. Bij de traditionele vorm komt relatief vaker een overlap voor dan bij de omgekeerde vorm. De cijfers wijzen uit dat in de gevallen waarin de vrouw zich bij haar man vervoegt, de overlap bestaat uit minderjarige kinderen die in het land van herkomst achterblijven. In deze gevallen van traditionele hereniging is het gezin derhalve in vergelijking met omgekeerde gezinshereniging in relatief meer gevallen na de emigratie nog steeds incompleet. In vrijwel al deze gevallen van partiële gezinshereniging gaat het overigens om een hereniging met een primaire migrant.

De vorm van verruimde gezinshereniging is slechts in tien gevallen aangetroffen (nog geen 1%). In vijf gevallen betrof het een ouder die zich bij een

kind vervoegde. Daarnaast zijn er twee personen die bij een broer introkken, één kleinkind dat bij zijn grootvader introk, één kind dat zich bij de partner van zijn moeder voegde en een stiefouder die bij zijn stiefkind kwam wonen. Alle verruimde gezinsherenigers herenigen zich met een primaire migrant, zo is gebleken uit de cijfers.

De nationaliteiten van de verruimde gezinsherenigers zijn overigens zeer divers. Bejaarde ouders die bij hun kind(eren) hun oude dag wensen door te brengen en om die reden een verblijfsvergunning krijgen, zijn Surinaams (in twee gevallen), Pools (twee) en van Indonesische afkomst (één). Uit de traditionele wervingslanden komen er maar twee: een Marokkaan die zich herenigt met zijn grootvader en een Turk met zijn broer. Naast deze tien gevallen kwam het in een enkel geval voor dat een *meerderjarige* die net buiten de overgangsregeling viel (zie noot 4), zich bij een ouder vervoegde. Meestal gebeurde dat dan tegelijk met het hele gezin. Omdat doorgaans het gehele gezin tegelijk komt, zouden wij dit niet willen aanmerken als een op zichzelf staande verruimde gezinshereniging. Bovendien is het zo dat als aan minderjarige kinderen wegens het ontbreken van passende huisvesting (nog) geen toelating is verleend en zij meerderjarig zijn op het moment dat voor hen wel over passende woonruimte wordt beschikt, alsnog een vergunning tot verblijf kan worden verleend, mits a) zij reeds in het buitenland feitelijk tot het gezin van de vreemdeling hebben behoord; b) zij tegelijkertijd met de overige gezinsleden zijn binnengekomen; c) zij ongehuwd zijn; d) zij de leeftijd van 23 jaar niet hebben bereikt; e) de ouder(s) voordat het betrokken meerderjarige kind 18 jaar werd, als woningzoekende(n) werd(en) ingeschreven.

In ieder geval moge duidelijk zijn dat verruimde gezinshereniging niet in groten getale voorkomt. Vermeld dient te worden dat hierbij uiteraard uitsluitend uitspraken gedaan kunnen worden over *gerealiseerde* gezinsherenigingen en niet over het aantal *verzoeken* (en/of afwijzingen) voor verruimde gezinshereniging.

Van *gezinsvorming* ten slotte is sprake in 61% van de gevallen.¹¹ In deze gevallen is toelating verleend op grond van een huwelijk danwel samenwoning gesloten of aangegaan op een tijdstip dat een van de partners reeds in Nederland verbleef. Opmerkelijk is dat het in meer dan de helft van deze gevallen van gezinsvorming het een huwelijk of samenwoning betrof met een Nederlan-

¹¹ Dit is voorzover dat is te achterhalen. Eerder was reeds gesteld dat in ruim een derde van de gevallen een kind zich bij zijn ouders vervoegd. In deze zaken is niet bekend wanneer het huwelijk van deze ouders heeft plaatsgehad, laat staan dat bekend is of het bedoelde huwelijk heeft plaatsgevonden op een tijdstip dat een van de partners reeds in Nederland verbleef. Op deze wijze zou een extra 7% mogelijk ook kunnen vallen onder de noemer gezinsvorming, aangezien deze groep bestaat uit kinderen die zich bij een gehuwde ouder komen vestigen tegelijk met de andere ouder. Het tijdstip van het huwelijk is bij deze zaken echter onbekend.

der. In zo'n 75% van de gevallen was het huwelijk gesloten met een secundaire migrant (of was de intentie van samenwoning met de secundaire migrant aanwezig). Deze secundaire migrant was zelf als kind in het kader van gezinshereniging naar Nederland gekomen. Uiteraard komt tevens bij gevallen van gezinsvorming een overlap voor met de traditionele en de omgekeerde variant. De genoemde varianten sluiten elkaar immers niet uit.

3.3 Kinderen tegenover partners als gezinshereniger

Eerder in dit hoofdstuk is al gebleken dat het bij de gezinsherenigers in 38% van de gevallen gaat om kinderen die zich komen herenigen met hun ouders tegenover 61% waarin het personen betreft die zich met hun (al dan niet gehuwde) partners komen herenigen. Het spreekt voor zich dat dit twee zeer uiteenlopende groepen zijn. Deze nopen wegens hun verschillende samenstelling tot een afzonderlijke bestudering.

Kinderen

De leeftijd van de betrokken kinderen is in 24% van de gevallen 0 tot 4 jaar, in 18% tussen 5 en 9 jaar, in 22% tussen 10 en 14 jaar, in 30% tussen 15 en 19 jaar en in 6% tussen 20 en 24 jaar. De laatste groep bestaat voornamelijk uit 20- en 21-jarigen, die vallen onder een overgangsregeling in verband met de verlaging van de meerderjarigheidsgrens (zie ook noot 4). Het kan ook jongeren betreffen aan wie ten tijde van hun minderjarigheid toelating was geweigerd wegens het ontbreken van passende huisvesting, maar die nu wel voldoen aan het huisvestingsvereiste.

Overigens blijkt uit de cijfers dat over het geheel genomen in zo'n 25% van de gevallen waarbij kinderen zich bij hun ouders vervoegen, *meerderjarige* kinderen betrokken zijn. Blijkbaar wordt er veelvuldig gebruik gemaakt van de bestaande mogelijkheden om *meerderjarige* kinderen voor gezinshereniging in aanmerking te laten komen. Dit zijn voornamelijk Marokkanen (zowel jongens als meisjes).

Eerder is reeds gesteld dat de kinderen die in het peiljaar kwamen ter gezinshereniging voornamelijk jongens zijn (55%). Opvallend is dat in de Marokkaanse groep de jongens relatief een grotere meerderheid (61%) blijken te hebben ten opzichte van de andere nationaliteiten.¹²

De nationaliteit van de genoemde kinderen is in de meeste gevallen Marokkaans (40%); 24% is Turks, 8% EG-er en 27% behoort tot de groep overige. Het redelijk hoge percentage Marokkanen lijkt wederom herleid te kunnen wor-

¹² Dit verschil is, hoewel niet zeer sterk, statistisch significant: chi-kwadraat=4,94; df=1; p=0,03; phi=0,09.

den tot een verschil in gezinsherenigingsfase, waarbij de Marokkanen qua gezinsherenigingsfase op de Turken achterliggen.

In de meeste gevallen komt het kind om zich, al dan niet met moeder samen (eventueel met meer kinderen tegelijk), te herenigen met de vader (58%). Daarnaast komt 26% van de kinderen (alleen of met een broer of zus) om hereniging te realiseren met beide ouders. In 12% van de gevallen betreft het een kind (in een enkel geval met vader samen) dat zich bij de moederervoegt. Een kleine restcategorie bestaat uit kinderen die zich bij stief- of adoptieouder(s) voegen.

In ruim 50% van de gevallen blijkt het kind tegelijk met de moeder naar Nederland te zijn geëmigreerd en in 8% kwam het zelfs samen met *beide* ouders. Dat laatste is mogelijk wanneer bijvoorbeeld de man naar Nederland komt voor werk en vrouw en kind(eren) met hem meereizen om zich eveneens hier te vestigen. Dit laatste betreft in geen enkel geval Marokkanen of Turken, maar EG-ers of mensen uit de groep overige (zoals Japanners of Amerikanen). In 18% van de gevallen blijkt het kind alleen te zijn gekomen. Een iets kleinere groep kwam zonder moeder, maar met broer en/of zus (15%).

Tevens is getracht te achterhalen of de betrokken kinderen pendelmigranten zijn. Inderdaad blijkt 13% van hen een of meer keren reeds in Nederland gewoond te hebben. Over de motieven van pendelen zijn helaas geen gegevens voorhanden. Wellicht gaat het hier om kinderen die naar eigen land zijn teruggekeerd om aldaar een schoolopleiding te volgen om vervolgens op zoek naar werk weer naar Nederland te gaan.

Wat betreft de vormen van gezinshereniging die zijn aangetroffen, kan worden gesteld dat het in 40% van de gevallen de traditionele vorm is, dat wil dus zeggen dat een kind zich tezamen met zijn moeder bij zijn vader voegt. De omgekeerde variant heeft zich nauwelijks (1%) voorgedaan; de kinderen komen immers in slechts enkele gevallen tezamen met vaders. In 43% is er sprake van partiële gezinshereniging. In deze gevallen blijven er kinderen in het land van herkomst achter en is het gezin ook na de hereniging nog incompleet. In enkele gevallen is *gezinsvorming* aan de orde (7%). Dit gegeven is opmerkelijk. Het blijkt hier uitsluitend te gaan om Turken en Marokkanen, die klaarblijkelijk gedurende hun verblijf in Nederland zijn gehuwd met iemand uit het herkomstland. Vervolgens hebben zij in het herkomstland kinderen gekregen. In de meeste gevallen zijn de moeders aldaar blijven wonen; 38% van de genoemde kinderen komt nu met hun moeder tegelijk naar Nederland.

De betrokken kinderen herenigen zich in verreweg de meeste gevallen met een primaire migrant (91%).

In 9% van de gevallen herenigt het kind zich met een Nederlander. Dit zijn voor de helft Nederlanders van geboorte en voor de andere helft genaturaliseerde Nederlanders. Dat kan een tot Nederlander genaturaliseerde ouder zijn of een Nederlandse stief- of adoptiefouder.

De Nederlanders buiten beschouwing gelaten, kan worden gesteld dat de meeste ouders met wie herenigt wordt, een vestigingsvergunning hebben (72%). Anderen hebben een onafhankelijke verblijfsvergunning (13%) of een verblijfsvergunning volgens het EG-verdrag (6%). Er zijn ook ouders met wie hereniging is gezocht, die uitsluitend een afhankelijke verblijfsvergunning blijken te hebben (7%). Dit heeft de hereniging blijkbaar niet in de weg gestaan. De motivatie voor de toestemming tot hereniging is verder onbekend.

Zoals hierboven is gesteld, wordt er door de genoemde kinderen voornamelijk met vaders en/of primaire migranten herenigd. In hetzelfde plaatje past de constatering dat de hereniging voornamelijk plaatsvindt met migranten die oorspronkelijk naar Nederland zijn gekomen voor arbeid (74%). Voor gezinshereniging is oorspronkelijk 19% gekomen. Van de laatstgenoemde groep hebben de meesten na de oorspronkelijke gezinshereniging iemand met de eigen nationaliteit gehuwd en vervolgens kinderen gekregen, die in het peiljaar zijn overgekomen ter gezinshereniging.

Partners

Zoals gezegd, betreft het merendeel van de gezinsherenigingen een hereniging met een partner. Hoe deze groep er verder uitziet komt hieronder aan de orde.

De personen die naar Nederland komen in het kader van gezinshereniging met hun partner, zijn voor 62% tussen 15 en 30 jaar, aflopend van 29% tussen 30 en 45 jaar naar 8% tussen 45 en 60 jaar. Een enkeling is boven de 60 of net onder de 15 jaar¹³ (een gedetailleerde tabel staat in bijlage 4).

In het oog springend is dat de nationaliteit van de personen die zich bij hun partner voegen, voornamelijk een andere is dan de Turkse (25%) of Marokkaanse (19%): 10% is EG-er en 47% komt uit de groep overige. Van de laatste groep zijn de nationaliteiten zeer uiteenlopend; de twee meest voorkomende zijn Surinaams (10%) en Ghanees (4%). Dit is met name zo opvallend, omdat onder de kinderen die 'gezinsherenigen' juist zo'n groot gedeelte Marokkaans is (40%). Van de partners die komen, is slechts 19% Marokkaans. Ook hier blijkt weer dat Marokkanen zich klaarblijkelijk in een andere gezinsherenigingsfase bevinden dan Turken. Anders gezegd, bevinden zich onder de Marokkaanse herenigers relatief meer kinderen dan partners, terwijl bij de Turkse groep deze percentages vrijwel gelijk zijn, respectievelijk 24% en 25%. Bij de groep EG-ers is de verhouding kinderen en partners als gezinshereniger eveneens vrijwel gelijk, respectievelijk 8% en 10%. Onder de personen van overige niet-Nederlanders bevinden zich relatief meer partners dan kinderen. Men kan zich voorstellen dat er bij deze groep geen of minder sprake is van vaders die voor arbeid naar Nederland zijn gekomen en wier kinderen hen nareizen.

¹³ Het gaat hierbij om twee meisjes, een Marokkaanse en een Surinaamse, die net nog geen 15 jaar zijn. Zij komen beiden om zich hier te vervoegen bij hun echtgenoot.

De nationaliteit van degene *bij wie* men zich voegt als partner, is als volgt. Over het algemeen herenigt men zich meestal met een landgenoot. Dit geldt met name voor de Turken (84%). Desalniettemin vindt 15% van de Turkse herenigingen plaats met een Nederlandse partner. Onder de Marokkanen is het verschil iets minder groot; 71% herenigt zich met een landgenoot en 28% met een Nederlander. EG-ers blijken zich voornamelijk met een Nederlander te herenigen (49%) tegenover 46% met een andere EG-er, meestal een landgenoot, en in 5% van de gevallen met een andere niet-Nederlander. Uit de groep overige herenigt zich maar liefst 77% met een Nederlander, 3% met een EG-er en 20% met een partner met een andere nationaliteit, doorgaans een landgenoot.

Onder de partners uit het onderzoek zijn relatief minder pendelmigranten te vinden dan onder de kinderen die zich herenigen met ouders (respectievelijk 9% en 13%). Van kinderen zou men zich ook meer voor kunnen stellen dat zij pendelen tussen Nederland en herkomstland dan van personen die zich komen herenigen met hun partner. Jongeren die niet gebonden zijn aan een partner of een eigen gezin, zijn in het algemeen mobieler dan mensen die wel een mate van gebondenheid hebben.

De varianten van gezinshereniging onder degenen die zich komen herenigen met hun partners, zijn als volgt. Traditionele gezinshereniging is aangetroffen bij 59%. De variant omgekeerde hereniging, dus dat de man degene is die komt ter hereniging met zijn vrouw die al in Nederland woonachtig is, komt in 39% van de gevallen voor. Partiële gezinshereniging komt slechts in 7% van de gevallen voor, voorzover dat is te achterhalen. Doorgaans zijn er bij hereniging met partners geen kinderen betrokken. *Gezinsvorming* is in 83% van de gevallen aangetroffen. Dit is het geval wanneer een van beide partners reeds in Nederland woonde op het moment van huwelijk of bij een samenlevingsverband (bijvoorbeeld met een Nederlander).

De verschillende varianten van gezinshereniging zijn over het geheel genomen bij de genoemde nationaliteiten, met uitzondering van de groep EG-ers, in ongeveer dezelfde mate aangetroffen. Onder de groep EG-ers worden relatief meer traditionele herenigingen aangetroffen; de omgekeerde variant, de partiële hereniging en de *gezinsvorming* komen bij hen minder vaak voor.

De verhouding primaire / secundaire migrant onder partners met wie herenigd wordt is ongeveer fifty-fifty (51% en 49%).

De partners blijken zich in ruim 50% van de gevallen te herenigen met iemand die oorspronkelijk voor gezinshereniging was gekomen. In 40% van de gevallen wordt herenigd met een partner die oorspronkelijk voor arbeid is gekomen. In de andere gevallen betreft het een partner die aanvankelijk voor studie of asiel naar Nederland was gekomen.

Met uitzondering van de Nederlanders met wie herenigd wordt, blijken de meeste partners een vestigingsvergunning (72%) of een onafhankelijke verblijfsvergunning (17%) te hebben. Een kleinere groep van 8% heeft een verblijfsvergunning volgens het EG-verdrag.

3.4 Nationaliteit van degenen met wie men zich herenigt

De vorige paragrafen hebben reeds duidelijk gemaakt wat de verhouding kinderen - partners is en welke vormen van gezinshereniging zijn aangetroffen. Hiermee is dus al gedeeltelijk een antwoord gegeven op de vraag met wie herenigd wordt. Maar om welke nationaliteiten gaat het nu eigenlijk?

Zoals eerder is gebleken, herenigt een derde van de personen die in het peiljaar naar Nederland kwamen, zich met een Nederlander. De nationaliteiten van de personen die met een Nederlander 'gezinsherenigen' of 'gezinsvormen' zijn divers. De Surinaamse nationaliteit komt het meeste voor, namelijk in 22% van de gevallen; 10% is Marokkaanse, 7% Turks en 7% Ghanees. In het oog springend hierbij is het aantal Ghanezen; nadere bestudering leert dat zij zich in de meeste gevallen vervoegen bij een Nederlander van geboorte. Herenigingen met Nederlanders van geboorte kwamen, zoals we al zagen, sowieso het meest voor. Verder blijkt dat over het geheel genomen de meeste Ghanese partners die naar Nederland komen, zich herenigen met een Nederlander (88%). Hetzelfde gaat op voor Surinamers; van hen herenigt 97% zich met een (wellicht uit Suriname afkomstige) Nederlander. Ook Filippijnse, Indonesische en Pakistaanse partners herenigen zich in de meeste gevallen met een Nederlander. Ditzelfde geschiedt bij partners van een aantal andere nationaliteiten, maar de absolute aantallen hiervan zijn telkens zeer gering.

Uit de cijfers blijkt verder dat degenen die zich überhaupt met een Nederlander herenigen, zich voornamelijk voegen bij hun partner (89%), in verreweg de meeste gevallen zonder kinderen. Dit gegeven spreekt voor zich; doorgaans hebben kinderen immers dezelfde nationaliteit als hun ouders. Toch gaat het in 10% van de gevallen om een kind dat zich bij zijn (stief)ouder(s) vervoegt. Verruime gezinshereniging komt in 1% van deze gevallen voor.

Naast de 34% die zich met een Nederlander herenigt en dus niet met iemand met de eigen nationaliteit, blijken de meeste anderen zich *wel* bij een persoon met dezelfde nationaliteit te vervoegen. Slechts 5% wijkt hiervan af; dit zijn in veel gevallen Pakistani die zich hier in Nederland met iemand met een Brits paspoort komen herenigen. Niet na te gaan is of deze Britten uit Pakistan komen, maar dat zou best het geval kunnen zijn.

3.5 De bij de herenigende gezinnen betrokken minderjarige kinderen

Een van de onderzoeksvragen (zie hoofdstuk 1) betreft de bij hereniging betrokken minderjarige kinderen. In totaal zijn er 1.542 minderjarige kinderen bij de gezinsherenigingen betrokken. Een zeer opvallend gegeven hierbij is dat 47% van hen Marokkaans is; 20% is Turks, 8% EG-er en 25% behoort tot de groep overige. Verder blijken de Marokkaanse gezinnen het grootst in omvang

te zijn, dat wil zeggen dat bij deze gezinnen veelvuldig gezinnen met zes of meer minderjarige kinderen voorkomen. Bij Turkse en andere niet-Nederlandse gezinnen (d.w.z. niet-Marokkaanse en niet-EG) komen gezinnen met zes kinderen een enkele maal voor, terwijl het maximale aantal kinderen onder de EG-ers 'slechts' vier bedraagt.

Een ander gegeven dat opvalt bij de bestudering van deze bij de herenigingen betrokken minderjarige kinderen, is dat zowel onder de Marokkanen als onder de Turken en de groep overige de jongens in de meerderheid zijn en bij de EG-ers de meisjes. De genoemde verschillen zijn evenwel niet groot.

Al met al kan worden gesteld dat de Marokkaanse gezinsherenigers verreweg de meeste minderjarige kinderen meebrengen. In feite ligt dit gegeven in de lijn van wat eerder is geconstateerd (zie paragraaf 2.5), dat Marokkanen qua gezinshereniging later zijn dan Turken. Anders gezegd, gaat het bij de huidige gezinsherenigingen van Marokkanen veeleer om vrouwen en vaker nog om kinderen die hun echtgenoten respectievelijk vaders nakomen, terwijl het grootste gedeelte van de Turkse populatie deze fase reeds achter de rug heeft en in het peiljaar toe is aan *gezinsvorming* ('kinderen' die eerder zelf zijn geïmmigreerd in het kader van gezinshereniging laten hun partner overkomen).

3.6 Inkomenspositie en garantstelling

In deze paragraaf wordt in het kort antwoord gegeven op twee onderzoeksvragen, te weten de vraag naar de inkomenspositie van de bij de gezinshereniging betrokken personen en de eventueel vereiste garantstellingen (vraag 7 en 8).

Inkomenspositie

Met dit onderzoek is tevens getracht te achterhalen wat de inkomens van de betrokkenen bij gezinshereniging zijn (onderzoeksvraag 7). Hiervoor waren wij uiteraard aangewezen op de dossiers van de vreemdelingendiensten. Deze dossiers bevatten niet altijd informatie over inkomsten (in 41% van de gevallen was geen inkomen bekend) en soms was de informatie niet recent. Zo zijn er gevallen aangetroffen waarbij er een uitkering van de sociale dienst werd genomen en waarvan duidelijk was dat de uitkering voor één persoon zou worden veranderd in een uitkering voor een echtpaar, zodra de gezinshereniging een feit zou zijn. Desalniettemin worden de netto-inkomstengegevens van de circa 60% van de gevallen die bekend zijn, hieronder gepresenteerd. Wel is dus enige reserve bij deze gegevens op zijn plaats.

Verreweg de meeste inkomens zijn hoger dan f 1.000, namelijk tussen f 1.500 en f 2.000 (36%) en tussen f 1.000 en f 1.500 (30%). Daarnaast is 28% boven de f 2000. Een minderheid verdient minder dan f 1.000 (7%).

Behoudens de gevallen waarin het toelating bij een Nederlander, toegelaten vluchteling of houder van de zogenaamde B-status betreft, moet degene bij wie

toelating als gezinslid wordt beoogd, duurzaam beschikken over voldoende middelen van bestaan, dat wil zeggen dat hij moet beschikken over een netto-inkomen dat ten minste gelijk is aan het bestaansminimum in de zin van de Algemene Bijstandswet¹⁴ (zie Vreemdelingencirculaire, B19, 2.2.3). In dit verslag zal hierop verder niet ingegaan worden. Deze kwestie van het zogenaamde financiële-middelenvereiste zal uitvoerig aan de orde komen in een aanvullend verslag van het WODC, daar het onderwerp van een volgende studie zal zijn.

Garantstelling

Een van de onderzoeksvragen betreft de eventuele verplichting voor een nieuw geïmmigreerde vreemdeling om een solvabele garantsteller te hebben (vraag 8). Omdat garantverklaringen al naar gelang de vorm van gezinshereniging als voorschrift aan de vergunning tot verblijf verbonden worden, willen wij deze kwestie hier aan de orde stellen. De garantstelling heeft betrekking op de kosten die voor de staat en andere openbare lichamen uit het verblijf van de vreemdeling kunnen voortvloeien, alsmede voor de kosten van de reis naar een plaats buiten Nederland waar toelating van de vreemdeling is gewaarborgd. Een garantverklaring wordt gevraagd wanneer het een niet-huwelijkse partner betreft en degene bij wie toelating wordt beoogd, zelf niet over voldoende middelen van bestaan beschikt. Daarnaast kan in bijzondere gevallen een garantverklaring noodzakelijk worden geacht, zoals in gevallen van verruimde gezinshereniging (Vreemdelingencirculaire, A4, 5.2.5.2). Degenen uit ons onderzoek die in ieder geval een garantsteller zouden moeten hebben, zijn de ongehuwd samenwonenden en de bijzondere gevallen van personen die in het kader van verruimde gezinshereniging naar Nederland komen. Van de genoemde personen blijkt het merendeel inderdaad een garantsteller te hebben. Slechts 11% heeft hieraan niet voldaan, hetgeen overigens een kwestie kan zijn van nalatigheid van de betreffende vreemdelingendienst of van onvolledigheid in de dossiervorming.

Naast de genoemde, volgens de Vreemdelingencirculaire voorgeschreven gevallen waarvoor een solvabele garantsteller wordt vereist, is in een aantal andere gevallen eveneens een garantverklaring ondertekend. In een enkel geval zal dit waarschijnlijk zijn gebeurd omdat er niet voldaan kon worden aan het financiële-middelenvereiste. De meesten echter bleken wel voldoende inkomen te hebben.

Blijkbaar worden garantverklaringen in verreweg de meeste gevallen waarin dat volgens de Vreemdelingencirculaire is voorgeschreven, ondertekend. Daarnaast gebeurt dat tevens in enkele andere gevallen, waarvoor de noodzaak niet altijd duidelijk is.

¹⁴ Ten tijde van de dataverzameling van dit onderzoek varieerde dat van f 1.492,20 tot f 1.533,96 netto per maand voor een echtpaar en van f 1.343,00 tot f 1.380,56 netto per maand voor een eenoudergezin.

3.7 Conclusie

Dit hoofdstuk heeft als onderwerp de personen, die ter gezinshereniging naar Nederland zijn gekomen. Er wordt hiermee antwoord gegeven op enkele in hoofdstuk 1 geponeerde onderzoeksvragen.

Vraag 1: In hoeveel en welke gevallen vindt gezinshereniging plaats? (Het betreft hier een aanvulling op het antwoord dat in het hoofdstuk 2 al is gegeven.) In de meeste gevallen gaat het om een hereniging met een partner, tegenover een minderheid van de gevallen waarbij het gaat om een hereniging van een kind met zijn ouder(s).

Gebleken is dat het bij een gezinshereniging met een partner voornamelijk om vrouwen gaat. Vrouwen zijn immers traditiegetrouw degenen die hun voor werk naar Nederland gekomen echtgenoot na-migreren. Daarnaast zou op grond van cijfers van het CBS eveneens te verwachten zijn dat de oververtegenwoordiging van jonge, ongehuwde, niet-Nederlandse mannen in Nederland een vrouw uit het herkomstland laat overkomen. Deze stelling wordt met de onderhavige onderzoeksgegevens bevestigd. Daar waar het een gezinshereniging met ouders betreft, zijn de jongens in de meerderheid. Wellicht worden meisjes thuisgelaten of komen vrouwen met hun zonen als zij hen niet meer in de hand hebben of sturen ze hen naar Nederland. Hierop aansluitend is de bevinding dat de kinderen die komen voor hereniging met hun ouders, voornamelijk ouder zijn dan 15 jaar (van wie tevens een aantal meerderjarig) en dat de jongens in deze leeftijdsgroep oververtegenwoordigd zijn. De meerderjarigen onder hen die gebruik kunnen maken van een bestaande overgangsregeling, zijn in de meeste gevallen Marokkanen. Bij de partners (zowel de mannelijke als de vrouwelijke) blijkt de meest voorkomende leeftijd tussen 15 en 30 jaar te zijn.

Anders gezegd, blijken mannen relatief vaker te zijn geïmmigreerd om zich te herenigen met hun ouder(s) en vrouwen om zich te voegen bij hun partner.

De meest voorkomende nationaliteiten onder degenen die in het kader van gezinshereniging komen, zijn de Marokkaanse en de Turkse. Een kleine groep is EG-er, terwijl een andere kleine groep de Surinaamse nationaliteit bezit.

Eerder was reeds gebleken dat een derde van de herenigingen plaatsvindt met een Nederlander. In deze gevallen gaat het doorgaans om personen zonder kinderen die zich bij hun Nederlandse partner vervoegen. De nationaliteiten van degene die zich bij een Nederlander vervoegen, zijn divers. Het meest voorkomend is de Surinaamse nationaliteit. Daarnaast zijn er ook Marokkanen, Turken en Ghanezen die zich met een Nederlander herenigen. Vrijwel alle anderen blijken zich te vervoegen bij iemand met dezelfde nationaliteit.

Vraag 2: Welke vormen van gezinshereniging worden hoe vaak aangetroffen? De aangetroffen, elkaar niet altijd uitsluitende varianten van gezinshereniging zijn de volgende. De *traditionele* vorm van gezinshereniging, waarvan sprake is

als een vrouw zich bij haar man vervoegt (met of zonder kinderen), is in ruim de helft van de gevallen aan de orde. Het gaat hierbij voornamelijk om een hereniging van het primaire type, dat wil zeggen hereniging met een primaire migrant. De 'tegenhanger', *omgekeerde gezinshereniging*, waarbij een man zich herenigt met zijn vrouw (met of zonder kinderen), is in een kleiner aantal gevallen aangetroffen. Deze vorm van hereniging geschiedt doorgaans met een secundaire migrant. Ook *partiële gezinshereniging* blijkt voor te komen. In deze gevallen komt niet het gehele gezin tegelijk, maar blijven er bijvoorbeeld minderjarige kinderen in het land van herkomst achter of reist een kind zijn eerder naar Nederland vertrokken ouders na. Deze partiële gezinshereniging is in vrijwel alle gevallen met een primaire migrant. Vanzelfsprekend kan een partiële gezinshereniging tevens traditioneel of omgekeerd zijn. *Gezinsvorming* is in 61% van de gevallen geconstateerd. In de meeste gevallen betrof dit een 'hereniging' met een Nederlander of een secundaire migrant. Ook in deze gevallen van gezinsvorming kan zich een overlap voordoen met de traditionele of omgekeerde variant. *Verruimde gezinshereniging* blijkt nauwelijks voor te komen. Hierbij gaat het veelal om (bejaarde) ouders die bij hun kinderen intrekken. In deze gevallen werd er telkens hereniging gezocht met een primaire migrant.

Vraag 6. Hoeveel minderjarige kinderen zijn betrokken bij gezinshereniging?

Het blijkt dat in totaal 1.542 minderjarige kinderen meemigreren. Verreweg de meesten van hen zijn Marokkaans of Turks, een kleinere groep is EG-er of behoort tot de groep overige. De Marokkaanse gezinnen die herenigen, blijken dus de meeste kinderen te hebben. Dit gegeven ligt in de lijn van wat eerder is geconstateerd, namelijk dat Marokkanen qua gezinsherenigingsfase later zijn dan de Turken. Met andere woorden, Marokkanen zijn veelal nog in het stadium van het laten overkomen van vrouw en kinderen, terwijl de Turken dit stadium (van primaire hereniging) in veel gevallen reeds hebben gehad en in het peiljaar toe zijn aan *gezinsvorming* ('kinderen' die eerder zelf in het kader van gezinshereniging zijn geïmmigreerd, laten hun partners overkomen).

7. Hoe is de inkomenspositie van de betrokkenen bij gezinshereniging?

Van ruim de helft van de bij gezinshereniging betrokken personen zijn gegevens over het inkomen in de dossiers aangetroffen. In dit verslag zijn deze gegevens slechts summier gepresenteerd. Het WODC zal het financiële-middelenvereiste nader onderzoeken.

8. Worden garantstellingen gevraagd?

Garantverklaringen zijn in bepaalde gevallen verbonden aan de vergunning tot verblijf van iemand die ter gezinshereniging naar Nederland komt. Dit wordt in principe verlangd van degene die zich als ongehuwde bij een partner voegt en in gevallen van verruimde gezinshereniging. Doorgaans wordt hieraan voldaan en blijken de meeste gezinsherenigingsers die zich voegen bij hun ongehuwde

partner of die in het kader van verruimde gezinshereniging komen, een solvabele garantsteller te hebben.

In paragraaf 3.3 zijn de 38% kinderen en de 61% partners die als gezinshereniger naar Nederland zijn gekomen, apart bekeken. Behalve dat de meeste kinderen ouder zijn dan 15 jaar en het voornamelijk jongens zijn, valt op dat jongens uit de Marokkaanse groep zijn oververtegenwoordigd. Opmerkelijk is sowieso het hoge percentage Marokkaanse kinderen ten opzichte van Turkse en kinderen met andere nationaliteiten. Dit gegeven is terug te voeren op de verschillen in gezinsherenigingsfase. Alle gegevens wijzen uit dat de Marokkanen qua gezinsherenigingsfase achterliggen op de Turken. Het volgende hoofdstuk zal hierover meer duidelijkheid bieden.

De meeste kinderen komen tegelijk met hun moeder (eventueel met broer en/of zus) om zich te herenigen met hun vader, die doorgaans primaire migrant is. Gezien de eerder geschetste voorgeschiedenis, zal dit weinig opzien baren. Het zal dan ook geen verbazing wekken dat het hier voornamelijk de traditionele variant van hereniging betreft.

Wat opvalt, is dat de variant *gezinsvorming* in een klein percentage van de gevallen met kinderen voorkomt. Het blijkt hierbij te gaan om Marokkanen en Turken die klaarblijkelijk gedurende hun verblijf in Nederland zijn gehuwd met iemand uit het herkomstland en daar kinderen hebben gekregen. In veel van deze gevallen zijn de moeders aldaar blijven wonen tot het moment van de huidige gezinshereniging.

Zoals reeds gezegd, betreft het merendeel van de gezinsherenigingen een hereniging met een partner.

Opmerkelijk is dat de nationaliteit van de personen die komen in het kader van gezinshereniging met een partner, voornamelijk een andere is dan de Marokkaanse of Turkse: 10% is EG-er en bijna de helft valt in de groep overige. Van de laatste groep zijn de nationaliteiten zeer divers, onder andere de Surinaamse en de Ghanese. Dit gegeven is met name zo opvallend voor de Marokkaanse groep, omdat zo'n groot gedeelte van de kinderen die zich met ouders herenigen, Marokkaans is. Onder de partners is een veel kleinere groep Marokkaans, terwijl het percentage kinderen en partners van Turkse afkomst vrijwel gelijk is. Ook dit is weer te herleiden tot een verschil in gezinsherenigingsfase tussen Marokkanen en Turken.

In de meeste gevallen is de variant *gezinsvorming* aangetroffen. Hiermee verband houdend is de constatering dat het oorspronkelijke verblijfsdoel voor ruim de helft van de partners die reeds in Nederland woonachtig waren, gezinshereniging van het secundaire type blijkt te zijn. Doorgaans zijn velen van hen dus zelf als kind in het kader van gezinshereniging gekomen.

Met uitzondering van degenen die zich komen herenigen met een Nederlandse partner, blijkt men zich doorgaans te herenigen met een partner met dezelfde nationaliteit.

4 Marokkaanse en Turkse gezinsherenigers apart bezien

In hoofdstuk 3 kwam de totale populatie van personen die in het kader van gezinshereniging zich hier te lande vestigt, aan de orde. De Marokkanen en Turken vormen de grootste groepen van de totale buitenlandse bevolking in Nederland en derhalve tevens van dit onderzoek naar gezinshereniging (respectievelijk 27% en 25%). In de vorige hoofdstukken is naar voren gekomen dat Marokkanen een ander gezinsherenigingspatroon vertonen dan Turken. De geconstateerde verschillen nodigen uit tot verdere bestudering van de beide groepen.

In paragraaf 4.1 wordt bekeken door wie gezinshereniging wordt gepleegd. Hier zullen enkele algemene kenmerken, zoals leeftijd, geslacht en dergelijke de revue passeren. In paragraaf 4.2 zullen de verschillende varianten van gezinshereniging onder de loep worden genomen en vervolgens worden afgezet tegen de verschillende fasen (primair of secundair) van hereniging. Dit gebeurt telkens eerst voor Marokkanen en dan voor Turken in vergelijking met de totale onderzoekspopulatie. In de conclusie (paragraaf 4.3) zullen de Marokkaanse en Turkse groepen met elkaar worden vergeleken en de belangrijkste bevindingen op een rijtje gezet worden.

4.1 Algemene kenmerken

Marokkanen

Terwijl van de totale onderzoekspopulatie het merendeel naar Nederland blijkt te zijn gekomen om zich te herenigen met een partner (al dan niet gehuwd), blijkt het bij de Marokkaanse groep relatief vaker te gaan om kinderen die zich herenigen met hun ouder(s) (in 57% van de gevallen). De overige 43% komt om zich te herenigen met een partner.

Evenals bij de totale groep (zie paragraaf 3.1) blijkt ook van de Marokkaanse partners die in het peiljaar 'gezinsherenigen', 60% vrouw te zijn en 40% man. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn eerder reeds verschillende malen aan de orde geweest.¹⁵

¹⁵ Ook de statistische significantie ervan was reeds eerder belicht voor de totale groep. Voor de Marokkanen is chi-kwadraat 7,73; df=1; p=0,005.

De Marokkaanse kinderen die komen, blijken voornamelijk jongens te zijn (60%). Dat is in iets ruimere mate dan in paragraaf 3.1 was geconstateerd voor de totale groep gezinsherenigers. Dit verschil blijkt statistisch significant te zijn.¹⁶ In het verlengde hiervan ligt het feit dat Marokkaanse mannen relatief vaker naar Nederland komen voor hereniging met een of beide ouders en vrouwen relatief veelvuldiger komen om zich te herenigen met hun partner.

De leeftijdsopbouw van de Marokkaanse groep kinderen wijkt niet veel af van de totale populatie kinderen die voor gezinshereniging met ouders komen; 25% van de kinderen is 0 tot 5 jaar, 12% is 5 tot 10 jaar, 22% is 10 tot 15 jaar, 31% is 15 tot 20 jaar en 10% zit in de categorie 20- tot 25-jarigen. De laatste categorie bestaat voornamelijk uit 20- en 21-jarigen, die onder de eerdergenoemde overgangsregeling vallen (zie noot 4) of anderszins nog in aanmerking voor de gezinshereniging konden komen (zie paragraaf 3.2). Opvallend is wel dat er zich relatief meer meerderjarige kinderen in de Marokkaanse groep bevinden dan het geval is bij de totale groep kinderen (zie bijlage 5 voor een gedetailleerde tabel). Opmerkelijk is tevens dat onder 15- tot 20-jarige Marokkanen jongens oververtegenwoordigd zijn. Meisjes zijn oververtegenwoordigd onder de 20- en 21-jarigen.

De leeftijden van de Marokkaanse partners zijn evenmin sterk afwijkend van de totale groep partners; de meesten zijn namelijk tussen 15 en 30 jaar (67%), aflopend van 22% tussen 30 en 45 jaar tot 10% tussen 45 en 60 jaar. Nauwkeuriger gesteld, blijkt de leeftijd van de partners met name tussen 25 en 30 jaar te zijn (31%). Overigens blijken het met name mannen te zijn van deze leeftijd (59%). De Marokkaanse vrouwen die als partner 'gezinsherenigen', zijn voornamelijk tussen 15 en 25 jaar (42%) (zie gedetailleerde tabel in bijlage 5).

Het zal weinig verbazing wekken dat verreweg de meeste Marokkanen zich herenigen met een landgenoot (86%). Met een Nederlander herenigt zich 13%. Van hen zijn de meesten Nederlander van geboorte. De kleine groep genaturaliseerden blijkt in vrijwel alle gevallen oorspronkelijk Marokkaans te zijn geweest. Een andere 2% van de Marokkanen herenigt zich met een persoon met een andere nationaliteit dan de eigen of de Nederlandse. Alles wel beschouwd, herenigen Marokkanen zich relatief minder vaak met een Nederlander dan de totale groep gezinsherenigers.

Er is eveneens nagegaan of de bij gezinshereniging betrokken Marokkanen pendelmigratie plegen. In relatief iets mindere mate dan de totale populatie blijkt 8% van hen een of meer keren heen en weer te pendelen tussen Nederland en een ander land.¹⁷

¹⁶ chi-kwadraat=10,30; df=1; p=0,001

¹⁷ Niet na te gaan is of de personen die pendelmigreren, telkens uit het land van oorsprong komen.

Turken

Overeenkomstig de totale onderzoekspopulatie zijn bij de Turkse gezinsherenigers de personen die zich komen herenigen met hun partner in de meerderheid (62%) ten opzichte van de kinderen die zich vervoegen bij hun ouder(s) (38%).

Evenals bij de totale groep (zie paragraaf 3.1) blijkt ook van de Turkse partners die in het peiljaar 'gezinsherenigden', het merendeel vrouw te zijn (58%). Mogelijke oorzaken hiervan zijn eerder reeds verschillende malen aan de orde geweest.¹⁸

De Turkse kinderen die komen, blijken voornamelijk jongens te zijn (54%). Dat is ongeveer in dezelfde mate als in paragraaf 3.1 was geconstateerd voor de totale groep gezinsherenigers. Het verschil tussen het aantal jongens en het aantal meisjes is echter klein en weinig significant. Al met al blijkt uit de cijfers dat Turkse mannen relatief vaker naar Nederland komen voor hereniging met een of beide ouders en vrouwen relatief veelvuldiger komen om zich te herenigen met hun partner, zoals dat tevens voor de totale populatie is geconstateerd.

De leeftijden van de Turkse kinderen die komen om zich te herenigen met hun ouders, laten enkele verschillen zien ten opzichte van de totale groep kinderen, zoals die in hoofdstuk 3 aan de orde is geweest. Zo zijn er relatief minder jongere kinderen en relatief meer kinderen van 15 tot 20 jaar. Zo ook is het aantal meerderjarige kinderen relatief lager. Turkse jongens hebben een opvallend grote oververtegenwoordiging onder 15- tot 20-jarigen: maar liefst 59% valt in deze leeftijdscategorie.

De leeftijdsopbouw van de Turkse groep partners wijkt nogal af van de totale groep partners. Zo zijn de Turkse partners, evenals bij de totale groep, voornamelijk 15 tot 30 jaar, alleen zijn er relatief veel meer Turken behorende tot deze leeftijdscategorie (79%). Evenzo zijn de Turkse partners boven 30 jaar in relatief mindere mate vertegenwoordigd. Blijkbaar zijn de Turken wanneer zij als partner 'gezinsherenigen', relatief vaker een stuk jonger dan de totale groep partners. De Turkse vrouwen zijn in de meeste gevallen 15 tot 20 jaar (45%), terwijl de Turkse mannen voornamelijk de leeftijd van 20 tot 25 jaar hebben (45%) (zie gedetailleerde tabel in bijlage 5).

Zoals bij de meeste gezinsherenigers, herenigen ook de Turken zich in verreweg de meeste gevallen met een landgenoot. Een kleine groep van 10% herenigt zich met een Nederlander, voornamelijk een Nederlander van geboorte. Van de kleine groep genaturaliseerden met wie Turken zich herenigen, blijken voorzover dat is te achterhalen, allen van oorsprong Turks te zijn. Eerder hebben we al gezien dat van de totale populatie een derde met een Nederlander is herenigd. Al met al kan worden gesteld dat Turken zich relatief vaker herenigen met een landgenoot en daarmee dus minder vaak met een Nederlander.

¹⁸ Voor de volledigheid: chi-kwadraat=5,03; df=1; p=0,025

De aangetroffen pendelmigratie onder Turken is opmerkelijk hoger dan die van de totale onderzoekspopulatie, respectievelijk 18% en 11%. Het is klaarblijkelijk binnen de Turkse groep gebruikelijker heen en weer te migreren dan voor de totale populatie gezinsherenigers.

4.2 Varianten van gezinshereniging

Marokkanen

Onder de Marokkanen is in verhouding met de totale groep relatief iets vaker de traditionele variant van gezinshereniging aangetroffen (56% tegenover 52% bij de totale populatie). Bij Marokkanen gaat het immers vaker om kinderen die 'gezinsherenigen'. Klaarblijkelijk komt in veel gevallen de moeder mee. De omgekeerde variant komt minder vaak voor (17% tegenover 24% bij de totale groep). Voor de Marokkaanse populatie zal het dus ongebruikelijker zijn dan voor de totale groep dat de man zijn vrouw nareist voor hereniging. Zoals al eerder uitgebreid aan de orde is geweest in paragraaf 3.2, blijkt van verruimde gezinshereniging nauwelijks sprake. Slechts één Marokkaan is op deze grond binnengekomen om zich te herenigen met zijn grootvader. Partiële hereniging komt relatief vaker voor bij de Marokkanen dan bij de totale groep (33% respectievelijk 21%). Blijkbaar zijn de Marokkaanse gezinnen relatief vaker versnipperd dan andere. *Gezinsvorming* komt in meer dan de helft van de gevallen voor, maar relatief minder vaak dan bij de totale populatie (respectievelijk 56% en 61%).

Turken

In vergelijking met de totale groep bevinden zich onder de Turken ongeveer evenveel traditionele gezinsherenigers (50%) als onder de totale populatie (52%). De omgekeerde variant komt iets vaker voor bij de Turken (28%) tegenover 24% bij de totale groep. Dit gegeven is opmerkelijk. Blijkbaar is het voor een Turkse man gebruikelijker dan voor een andere om zijn vrouw na te reizen ter hereniging. De gevonden verschillen zijn echter klein. Zoals we eerder al hebben geconstateerd, blijkt er van verruimde gezinshereniging ternauwernood sprake te zijn. De enige Turk die op grond hiervan is binnengekomen, betreft een persoon die zich bij zijn broer vervoegde. Partiële hereniging komt in ongeveer dezelfde mate voor bij de gehele groep als bij de Turken (24%). *Gezinsvorming* is onder de Turken relatief iets veelvuldiger aangetroffen dan onder de totale populatie (respectievelijk 65% en 61%). Maar ook hier geldt dat het verschil gering is.

Tabel 7: Overzicht van Marokkanen, Turken en de totale populatie die zich herenigen met hun ouder(s) resp. (al dan niet gehuwde) partner, steekproef 1988/89; in %

	Marokkaans (n=410)	Turks (n=372)	totale populatie (n=1.511)
ouder(s)	57	38	38
partner	43	62	62
totaal*	100	100	100

* chi-kwadraat=26,50; df=1; p < 0,0001; phi=0,184

4.3 Conclusie

Deze paragraaf leent zich voor een vergelijking met de Marokkaanse en Turkse groepen gezinsherenigers.

Het meest opmerkelijke verschil tussen de Marokkaanse en Turkse groep is het percentage gezinsherenigers dat voor ouders of voor partners naar Nederland komt (zie tabel 7). De Marokkanen komen relatief veelvuldiger voor hereniging met ouder(s) dan de Turken, die zich voornamelijk herenigen met een partner. Deze verschillen zijn statistisch significant, het verband is sterk.

Min of meer in het verlengde van de vorige constatering ligt het feit dat, vergeleken met de totale onderzoeksgroep, de Turken relatief vaker gehuwd blijken te zijn. De Marokkaanse groep daarentegen bestaat voornamelijk uit alleenstaanden, die zich immers relatief vaker met de ouder(s) herenigen.

Door de leeftijden van de Marokkaanse en Turkse kinderen met elkaar te vergelijken, valt te zien dat, hoewel het accent ligt op kinderen van 15 tot 20 jaar, Turkse kinderen van die leeftijd zijn oververtegenwoordigd. Bij de Marokkaanse kinderen treft men een oververtegenwoordiging aan onder de 20- en 21-jarigen ten opzichte van de Turkse.

Als we de leeftijden van de partners vergelijken, blijken zowel de Marokkaanse als de Turkse partners in de meeste gevallen tussen 15 en 30 jaar zijn. De Turkse partners zijn overigens oververtegenwoordigd in deze leeftijdscategorie. De Marokkaanse partners zijn relatief vaker ouder dan 30 jaar.

Bij de bestudering van verschillende varianten van gezinshereniging kan worden gesteld dat zowel van de Marokkanen als van de Turken het merendeel de traditionele vorm van gezinshereniging toepast. Omgekeerde gezinshereniging komt in de Turkse groep relatief vaker voor dan in de Marokkaanse. Turkse mannen komen dus vaker naar Nederland om zich te herenigen met hun vrouw dan Marokkaanse. Dit verschil is statistisch significant en het verband is

redelijk sterk.¹⁹ Dit heeft te maken met het eerder gestelde, dat Marokkanen qua gezinsherenigingsfase *achterlopen* op de Turken. Marokkanen bevinden zich nog in een primaire fase, dat wil zeggen dat het doorgaans een primaire migrant is die zijn gezin laat overkomen. De Turken bevinden zich voor een groot gedeelte in een secundaire fase; de gezinshereniging voltrekt zich met een secundaire migrant, die dus zelf aanvankelijk in het kader van gezinshereniging is gekomen. Hiermee verband houdend, laten de Marokkanen uit de steekproef relatief vaker minderjarige kinderen in het herkomstland achter dan de Turken. Anders gezegd, is er bij de Marokkaanse populatie vaker sprake van partiële gezinshereniging. Turken hebben immers in veel gevallen hun kinderen reeds eerder naar Nederland gehaald. Ongetwijfeld hangt dit tevens samen met het feit dat Turken veelvuldiger dan Marokkanen naar Nederland komen om zich te herenigen met hun partner, terwijl de meeste Marokkanen als kind komen ter hereniging met hun ouder(s).

Verder blijken Turken veelvuldiger pendelmigratie te plegen dan Marokkanen. Dit zal te maken hebben met het gegeven dat Turken zich voornamelijk herenigen met hun partner en per definitie dus ouder zijn dan Marokkanen. In de loop der tijd hebben Turken derhalve meer de gelegenheid gehad om te pendelen.

Over het geheel bezien, blijken telkens minder veelvuldig kinderen bij de Turkse gezinnen betrokken te zijn dan bij de Marokkaanse gezinnen. Bij de Marokkanen zijn namelijk in meer dan de helft van de gevallen minderjarige kinderen betrokken bij de huidige hereniging en bij de Turkse gezinnen een minderheid. Daarnaast blijken zowel van de Marokkaanse als van de Turkse gezinnen reeds kinderen in Nederland woonachtig te zijn. Verder blijken relatief meer Marokkaanse gezinnen tevens meerderjarige kinderen te laten (mee-) emigreren dan dat bij Turkse gezinnen het geval is. De gevonden verschillen zijn alle statistisch significant, het ene wat sterker dan het andere.

¹⁹ chi-kwadraat=12,27; df=1; p=0,0005; phi=0,127

Summary

For now it seems that migration to the Netherlands is here to stay. Although, the labour force recruitment was stopped in 1974, the stream of migrants has not decreased. The restrictive government policy has also not been able to stop this stream of migrants. In the past years the number of first residence acceptances has been about 60,000 annually. This figure does not include the number of asylum seekers, estimated at over 20,000 for this year (of which only a small number will be accepted as such). For quite some time now, the most frequently occurring reason for entry has been family reunification: about 70% of the first residence acceptances. The research for this report was conducted since, up to now, little was known about family reunification. Current practice concerning family reunification has been discussed, notably the question of how and to what extent the different forms of family reunification take place. Some relevant background data concerning family reunification has been analyzed as well.

An estimated 42,250 persons came for family reunification to the Netherlands in the analyzed year (1988/89) (70% of the total number of accepted applicants). Remarkable is the number of Dutch: 34% of all the petitioners for family reunification (84% of whom are Dutch by birth and 16% by naturalisation). All in all circa 14,350 Dutch, 9,700 Moroccans, 9,300 Turkish, 3,000 EC citizens, and 5,500 other non-Dutch invited a family member to come to the Netherlands. The majority of them are married men, who now want their spouses or children to join them. As an explanation we can say that there were mostly men who came to the Netherlands for work in the sixties and seventies.

The most interesting results of the study, besides the number of Dutch applying for family reunification, are the differences between the Moroccan and the Turkish groups. The nationalities of the family members who join the Dutch are widespread. The most frequent nationality to appear was that of Surinam. In addition there were Moroccans, Turkish and Ghanaian who came to join Dutch family members. Almost without exception it was partners who were involved in family reunification with the Dutch. Besides the ones joining a Dutch family, nearly all joined a relative of their same nationality.

In this study, Moroccans and Turkish were compared by age, sex, type of migrant, the number of consecutive years of residence in the Netherlands, and the original reason for residence there. The differences between Moroccans and Turkish found all indicate a difference in the phase of family reunification.

Turkish men who, like Moroccan men, originally came to the Netherlands for the labour market, have asked their families to join them *sooner* than Moroccan men have. Moroccans are generally still in a primary phase of family reunification; most of them as primary immigrants are only now asking their families to join them. They are *slower* than the Turkish concerning family reunification. The Moroccan petitioners for family reunification are mostly *fathers* asking for their children to join them, whereas among the Turkish it is mostly *partners* (men as well as women) who are petitioning ('second generation'). As a result, Moroccan youngsters are typically separated from their fathers longer than the Turkish are.

Résumé

La continuation de la migration vers en Pays-Bas semble un fait. Bien que depuis 1974 le recrutement de main-d'œuvre ait été arrêté, le nombre de migrants n'a certainement pas diminué. La politique restrictive du gouvernement n'a pas pu arrêter cette vague de migrants. Les dernières années le nombre d'acceptés en première résidence était à peu près 60.000 par an. Le nombre de demandes d'asile doit y être ajouté: ce nombre-ci dépasse, selon les estimations, les 20.000 pour cette année, dont seulement une minorité d'ailleurs sera acceptée. La raison d'acceptation la plus courante pour la migration est, depuis un certain temps déjà, la réunification de famille. Parce que jusqu'à présent on sait peu à propos de ce type de réunification, les recherches ci-dessous ont été faites. Le système actuellement appliqué en matière de réunification de famille y sera traité. L'accent sera mis sur les différents types de réunification de famille et sur leur nombre. Quelques données intéressantes des personnes concernées seront également recherchées.

On a estimé le nombre de personnes venues aux Pays-Bas pour la réunification de famille à 42.250 pour l'année sondée (1988/89), à proximativement 70% des personnes entrées au total. 34% des personnes qui ont fait venir un membre de leur famille aux Pays-Bas ont la nationalité hollandaise (dont 84% sont hollandais de naissance, et 16% sont naturalisés) ce qui est surprenant. Il s'agit donc d'à peu près 14.350 Hollandais, de 9.700 Marocains, de 9.300 Turcs, de 3.000 personnes qui ont la nationalité d'un des pays membres de la CE et de 5.500 autres personnes. Il paraît qu'essentiellement des hommes mariés invitent un membre de leur famille à les rejoindre. Ceci est dû au fait que en général au début surtout des hommes sont venus aux Pays-Bas pour y travailler.

En tout les résultats les plus intéressants, à l'exception du pourcentage des Hollandais parmi ceux qui font venir un membre de leur famille, sont les différences que nous avons trouvées entre les groupes de Marocains et de Turcs. En ce qui concerne le groupe des Hollandais, les nationalités de ceux qui les rejoignent paraissent diverses. Le plus souvent il s'agit de Surinamiens. Ensuite il y a les Marocains, les Turcs et les Ghanéens qui rejoignent un Hollandais. Presque sans exception ce sont des partenaires qui sont invités par les Hollandais. En outre de ces personnes-ci, presque toutes les autres personnes qui rejoignent quelqu'un ont la même nationalité que la personne qu'ils rejoignent.

Les différences trouvées entre les Marocains et les Turcs, concernant l'âge, le sexe, le type de migrant, le nombre d'années qu'ils ont déjà vécu aux Pays-Bas, et le but original de la migration de la personne déjà aux Pays-Bas, indiquent tous une différence dans la phase de réunification des dits groupes. Les hommes turcs, qui sont venus, tout comme les Marocains, pour travailler, ont fait venir leur femme et leurs enfants *plus tôt* que les Marocains. Ces derniers se trouvent, généralement, dans la première phase de réunification, c'est-à-dire que la plupart d'entre eux font venir en ce moment leur famille comme migrant primaire. En tant que phase de réunification de famille, ils sont *plus 'tard'* que les Turcs. Autrement dit: parmi les Marocains ce sont en ce moment essentiellement les *pères* qui font venir leurs enfants aux Pays-Bas, en vue de la réunification de famille, tandis que parmi les Turcs (hommes et femmes) ce sont essentiellement les *partenaires* (de la 'deuxième génération'). Par conséquent les jeunes Marocains ont été séparés plus longtemps de leur pères que les jeunes Turcs.

Literatuur

Aalberts, M.M.J.

Gezinsvorming door jonge migranten
Den Haag, Staatsuitgeverij, 1985
WODC nr. 60

Haffmans, M.A.F. en P. De Mas

De gezinshereniging van Marokkanen in Nederland, 1968-1984. Een onderzoek naar de omvang, de aard en de gebieden van herkomst en vestiging.
Den Haag, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 1985

CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)

Maandstatistiek bevolking, 1988, 1989 en 1990

Vreemdelingencirculaire,

Den Haag, Staatsuitgeverij, 1982-1991

WRR (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid)

Allochtonenbeleid

Den Haag, SDU, 1989

WRR nr. 36

Bijlage 1: Samenstelling begeleidingscommissie

Voorzitter: dr. M.M.J. Aalberts, Ministerie van Justitie, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum,

Leden: mr. W.A.M. Jansen, ten tijde van het onderzoek plaatsvervangend directeur van het Nederlands Centrum Buitenlanders
mr. C.H. de Leeuw, Ministerie van Justitie, Directie Vreemdelingenzaken,
drs. Ph.J. Muus, correspondent bij het 'Système d'Observation Permanente d'Emigration International' (SOPEMI) van OECD
drs. C.J. Ruppert, Ministerie van Financiën, Inspectie der Rijksfinanciën,
drs. J. Schoorl, Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut
E.R.M. van der Sommen, plaatsvervangend korpschef gemeentepolitie Delft

Bijlage 2: Oorspronkelijke verblijfsdoel

Overzicht van het oorspronkelijke verblijfsdoel van reeds hier woonachtige personen die een gezinslid ter gezinshereniging laten overkomen en het type migrant, steekproef 1988/89); in %*

oorspronkelijke verblijfsdoel	totaal (n=1026)	waarvan:	
		primair (n=733)	secundair (n=290)
arbeid	58	100	-
gezinshereniging	36	21	79
studie	3	100	-
overige	4	100	-
totaal	100		

* De Nederlanders van geboorte (29%) zijn hierbij uiteraard niet meegerekend.

Bijlage 3: Overzicht van leeftijd en nationaliteit

Overzicht van leeftijd en nationaliteit van peronen die een gezinslid ter gezinshereniging laten overkomen, steekproef 1988/89; in %

leeftijd	Marokkaans (n=356)	Turks (n=335)	Nederlands (n=513)	EG-cr (n=109)	overig (n=201)
15-19 jaar	4	11	3	1	1
20-24 jaar	11	30	17	6	4
25-29 jaar	10	12	20	10	16
30-34 jaar	5	3	20	19	21
35-39 jaar	6	9	17	19	23
40-44 jaar	18	15	9	23	20
45-49 jaar	21	13	6	14	10
50-54 jaar	16	6	5	4	4
55-59 jaar	7	2	2	2	2
60-65 jaar	1	-	1	2	1
ouder dan 65 jaar	-	-	1	-	-
totaal	100	100	100	100	100

Bijlage 4: Leeftijd en geslacht van kinderen en van partners die komen voor gezinshereniging

Overzicht van leeftijd en geslacht van kinderen en van partners die in het kader van gezinshereniging immigreren, steekproef 1988/89; in %

kinderen			
leeftijd	jongen (n=318)	meisje (n=262)	totaal (n=580)
0-4 jaar	21	28	24
5-9 jaar	16	19	18
10-14 jaar	21	24	22
15-19 jaar	36	23	30
20-24 jaar	5	7	6
totaal	100	100	100

partners			
leeftijd	man (n=377)	vrouw (n=553)	totaal (n=930)
15-19 jaar	4	17	12
20-24 jaar	24	20	22
25-29 jaar	38	22	29
30-34 jaar	19	13	16
35-39 jaar	6	10	8
40-44 jaar	3	6	5
45-49 jaar	2	7	5
50-54 jaar	1	3	2
55-59 jaar	1	1	1
60-65 ouder dan 65 jaar	1 1	1 -	1 1
totaal	100	100	100

Bijlage 5: Leeftijd, geslacht en nationaliteit van kinderen en van partners die komen voor gezinshereniging

Overzicht van leeftijd, geslacht en nationaliteit van kinderen en van partners die in het kader van gezinshereniging immigreren, steekproef 1988/89; in %

kinderen

leeftijd	Marokkaans		Turks		EG-er		overig niet-Ned.	
	m (n=141)	v (n=92)	m (n=76)	v (n=65)	m (n=24)	v (n=23)	m (n=77)	v (n=82)
0-4 jaar	21	30	11	23	33	22	29	29
5-9 jaar	16	8	7	22	33	35	22	26
10-14 jaar	21	24	21	25	25	26	22	22
15-19 jaar	35	25	59	26	8	13	22	22
20-24 jaar	8	13	3	5	-	4	5	1
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

partners

leeftijd	Marokaans		Turks		EG-er		overig niet-Ned.	
	m (n=70)	v (n=106)	m (n=98)	v (n=132)	m (n=20)	v (n=68)	m (n=189)	v (n=247)
10-14 jaar	-	1	-	-	-	-	-	-
15-19 jaar	3	18	11	45	5	3	1	5
20-24 jaar	23	24	45	22	30	15	13	20
25-29 jaar	50	19	29	8	20	25	41	31
30-34 jaar	14	7	10	5	15	13	27	19
35-39 jaar	9	11	2	5	20	16	6	10
40-44 jaar	-	4	2	7	5	10	5	5
45-49 jaar	-	8	1	7	5	10	2	5
50-54 jaar	1	8	-	1	-	6	1	2
55-59 jaar	-	1	-	1	-	2	2	1
60-65 jaar	-	1	-	-	-	-	1	1
ouder dan 65 jaar	-	-	-	-	-	-	2	-
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Lijst van sinds januari 1989 in eigen beheer uitgegeven rapporten van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

1989

- K1 Geschikt of niet geschikt? Een evaluatie van de Lik-op-Stuk-experimenten
L.C.M. Koolen; C.J. Wiebrens; E.A.I.M. van den Berg
- K2 Gestructureerd politiesepot in Jeugdzaken
E.J.M. Barendse-Hoornweg
- K3 Evaluatie van het schadebemiddelingsproject bij de Leidse politie
M.I. Zeilstra; H.G. van Andel
- K4 In Enschede verdacht. De werking van een prioriteitenprocedure bij politie en justitie
P.J. Linckens; J.L.P. Spickenheuer
- K5 Reclasseringswerk voor verslaafden. Een onderzoek naar meningen en ervaringen in het reclasseringsveld
Ed. Leuw
- K6 Beschermingsbewind
drs. E.M. Naborn

1990

- K7 Een preventieproject in Gouda. Eerste resultaten van een project voor Marokkaanse jongeren
G.J. Terlouw; G. Susanne
- K8 Wel geplaatst, maar ..... Een eerste verkenning van het verschijnsel moeilijk plaatsbare jongeren en de daarmee samenhangende capaciteitsproblemen in de residentiële hulpverlening
P.H. van der Laan
- K9 Criminaliteitspreventie in het onderwijs. Eerste deelexperiment: spijbelcontrole
M. Mutsaers; L. Boendermaker
- K10 Slachtofferzorg bij het openbaar ministerie. Verslag van een verkennend onderzoek bij een groot parket in het westen des lands
T. van Hecke; J. Wemmers; M. Junger

- K11 Evaluatie-onderzoek jeugdreclassering. Procesevaluatie
E. Spaans; L. Doornhein
- K12 Verkeersongevallen bij kinderen uit etnische minderheden
M. Junger; L. Steehouwer
- K13 Interimrapport Prejop Amsterdam
L. Boendermaker; S.M. Schneider

1991

- K14 De strafkamer van de Hoge Raad in cijfers 1988-1989
E.J.M. Barendse-Hoornweg; dr. P.C. van Duyne
- K15 Knelpunten bij de toepassing van dienstverlening? Uitkomsten van een enquête onder rechters, officieren van justitie, advocaten en coördinatoren dienstverlening
R. Kockelkorn; P.H. van der Laan; C. Meulenberg
- K16 Duits drugstoerisme. Een veldonderzoek onder Duitse druggebruikers in Arnhem
M. Grapendaal; R. Aidala
- K17 Aandacht van de overheid voor bodembescherming: sinds wanneer? Een literatuuronderzoek
E.M.T. Beenackers
- K18 Afhandeling van winkeldiefstal via de Halt-procedure. Evaluatie van een Rotterdams experiment
M. Kruissink; m.m.v. C. Verwers
- K19 Dagdetentie. Evaluatie van een experiment
B. Wartna; R. Aidala

1992

- K20 Gezinshereniging. De overkomst van gezinsleden van migranten en Nederlanders
drs. E.M. Naborn